

OROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

NAVEROK

Ji xwendevanan.....	3
Hozanê rapervan Cigerxwin û kovara Hawarê.....	4
Hevpeyvîn - MUSELIYANA.....	9
Helbest - GUNDÎ.....	10
YILMAZ GUNEY.....	11
Ji nav edebiyata kurdi ya klasiki - MELAYÊ CIZİRÎ.....	12
Şerê Espanyayê hundirî.....	14
Daxwaza mirovatiyê ya sereke "AŞITÎ".....	15
Pablo PICASSO.....	16
Ji Zargotina me - 100 gotinên pêşyan.....	18
Ji Zargotina me - Em guh bîdîn gotinên Bûkeke Kurd ji hêla Bazidê.....	19
Tiyatro - "MEMÊ Û EYŞÊ".....	20
Ji nav edebiyata cihanê - Pablo NERÛDA.....	22
Dergûşa Nefyê.....	24
Quncikê zarokan - Şengilo, Mengilo, Qaliçengilo.....	28
Têdêrxistînok.....	29
Elfabêya Kirilî û Latîni.....	30
Kurdistan Spor bû ŞAMPİYON.....	31

Sal : 8

Hejmar : 57

Wêneyê li ser qapaxê, ji kovara DDR-REVYN hatiye wergirtin.

XWEDI : KOMKAR - Swêd

BERPIRSIYAR : Şeroyê BOTAN

NAVNIŞAN : Döbelnsgatan 16 B

113 58 STOCKHOLM

TELEFON : 08 / 32 82 51

HESAP NO : PG. 458980 - 0

UTGIVARE : Svensk-Kurdiska

Arbetar Föreningen

ANSVARIG UTGIVARE : Ş. BOTAN

ADRESS : Döbelnsgatan 16 B

113 58 STOCKHOLM

TELEFON : 08 / 32 82 51

PG : 458980 - 0

J1 XWENDEVANAN

KURDISTAN

Redaksiyona Kovara Roja Nû ra,
Hevalên hêja,
Ez silavên germ û şoreşgeri ji çiyayên bilind
yên Kurdistanê dila pêşkêşî we hevalên hêja û
hemû xwendevanên Roja Nû dikim.

Hevalno, her weki hun pê dîzanin, dijminê
gelê me bi hemû hêz û qudreta xwe dixwaze
xelkê me ji dinyayê rakin. Ev dijminê devbi-
xwin dixwazin zimanê me, folklorê me, çanda
me, çirok û serhati û tarixê me ji holê rakin û
bitemirînin. Xebata wan bedilhewa ye û ewana
ji destê gel xilas nabînin, serketin ya me ye.

Birayên delal,

Şert û zirûfên iroyin da xebata kovara Roja
Nû gelek pêwîstê û gelek grîng û li ber çave. Ji
bo me hemû kurdên niştimanperwer serfirazi
ye, derçûna Roja Nû. Ew di meydana huner,
çand û edebiyata me da li diji dijminê kolonyalîst
û faşîst xebata xwe bi çalaki dîke û tekoşîna
xwe didomîne.

Ez bawerim, ku hemû kurdên niştimanper-
wer û şoreşger Roja Nû bixwinin û bidme xwen-
dinê, hevkarîya xwe ya maddî û manevî li wê
kowara xoşewîst bikin.

Hevalên hêja, hejmara Roja Nû ya 11'a gihîş-
te destê min. Dema min wefatkirina Prof. Qana-
tê Kurdo bihist ez gelekî pê nexweşbûm, ketme
nav xemê. Ez serxweşiyê didime Xelkê Kurd û
kovara Roja Nû, Komkar û hemû insanên şoreş-
ger û sosyalîst û bona malbata mamosta Qanatê
Kurdo.

Belê bawer bikin ku ev insanên mezin, yek ji
wan ji namirê. Ehmedê Xani, Celadet Bedîrxan,
Seydayê Cigerxwin, Qanatê Kurdo, Yilmaz Gu-
ney, T. Wehbi, Eladdin Seccadi, Erebe Şemo...
wê herdem di dilê xelkê me da bijîn. Heta ku
çiyayên me û gelê me (ku wê her hebit) hebînin,
ewana ji wê her hebînin û tucara nayîne jûbirkirin.

Hevalên xudan qedr û têkoşer; ez di vê xe-
bata we da pirozbayê didime we û zor sipas li
we dikim ku hun çand, huner û edebiyata gelê
me ji bin pencên dijmin rîzgar dikin û ruh didî-
nê û pêşda dibînin û wê xebatê bi agirê azadiyê ra
dîgihînin hev. Bijîn û serkevtî bin.

Rojên pêş yê me ne.

Şervaneki Riya Azadi li Kurdistanê Îranê

Xîziran 1986

Pêşmerge - NEWROZ

HOLLANDA

Hevalên delal,

Kovara ku hûn derdixînin "ROJA NÛ", digî-
hîje destê me û em dixwinin. Em gelek bi wi kar
û barê we kêfxweş dibînin. Di şertên iroyî da, em
zêtir hewceyî kovar û pirtûkên kurdi nîn. Ji ber
vê yekê em sipasî we dikin, ji bona kovara
"ROJA NÛ". Bi rasti ji kovareke gelek baş e.
Kovar bi kurdiyeke baş û çak derdikeve.

Di xebata we da pêşketin her daxwaza me
ye.

Lî gel vê nama han, em ji we ra 5 pirtûkan
diyari dîşînin.

Lî gel silavên gelêrî û germ

D. ÎZOLÎ

Den Haag — HOLLANDA

BERLINA ROJAVA

Ez dixwazim li ser çanda gelê me pîr binivîsî-
nim û ji bo we bişînim. Wek hûn ji dîzanin me
tucaran bi zimanê dayika xwe xwendin û nivîsa-
ra kurdi neditiye. Di xwendin û nivîsandina kur-
di da pîr çetnahi dikşînim, ji ber ku hin ez gra-
mera zimanê kurdi baş fêr nebûme. Ev nivîsa-
rên ji we ra dîşînim, êdi hûnê kêmasiyên wan
rastbikin..., li min biborin. Bi vê rewşê ezê ji we
ra hey binivîsinim û bişînim.

Di xebata we da serkevtin û serfiraziyê di-
xwazim.

Bi silavên şoreşgeri

SIPAN

8.7.1986

Berlîna Rojava

Hevalê delal Sipan,

Tîştê grîng ew e, ku tu dixwazi li ser çanda
gelê me binivîsî. Çetnahiyan rastnivîsandina zi-
manê me -di rewşa iro da- her hene. Qasî ku em
rast dîzanin, li gor xwe, em nivîsên xwendevan-
an rast dikin û nivîsên te ji herweha...

Em gelek şa ne ku iro hevalên wek te dest-
pêkirîne ji bo berevkirina zargotina gelê me di-
xebitînin. Di dema iro da ku zordestiya şovenîst-
kolonyalîst li ser ziman û çanda gelê me heyê,
û dijmin dixwaze gelê me bê dirok, bê ziman,
bê edebiyat nişan bide; pêwîstiya berevkirina
zargotina gelê me li ber çavan e...

Di warê berevkirina zargotina kurdi da Heci-
yê Cîndî, Ordixanê Celîl, Celîlê Celîl, Cemîla
Celîl, Nûra Cewerî, Xelîlê Çaçan û yê mayîn,
xebatên gelek hêja kirîne, ku di bin ronahiya
van xebatan da berevkarên nûgihîştî dikarin bi
awakî baş zargotina Kurdi berevkin.

Di berevkirina zargotînê (edebiyata anonim)
da prensîbek heye ku, pêwîstê ew kesên ku di-
xwazim çirok, stran, gotînên pêşîyan û hwd. be-
revkin, çawa ji xelkê dibihîzin; dengbêj, çirok-
bêj çawa dibêjin, ew ji wîsan binivîsin; tîkîlî
orîjînalîya wan nebînin.

Di vê hejmara Roja Nû da, xebateke te ji cî
dîgre. Serfirazî ji bo te!

Bi silavên germin
Redaksiyona ROJA NÛ

hozanê rapervan

Cigerxwin û kovara Hawarê

"Dinya ne hêjaye emê tev bimirin
Jı mırıyan ra çı maye jı bıl nav"

CIGERXWIN

Dr. Rehber RÊZAN

Destpêk dijware, mêweka beleteye ger jinge dilovan be berhem dikemile, lê barov û gerdelûl bı serda bêne barandin dişewite, bê dewş dımıne.

Destpêka huneri ji her wehaye, ger rê li pêşiya hunermenda, hozana nehatibe girtin û peyv neketibe bendixana û pirtûk wek mixedêrata nehatibe qedexe kirin, çê û xerab afirandin derdikevin, digihnin destên xwendevanan.

Pergala rewşenbirên pêşverû li Kurdistanê tı cara nebûye cihê dexsinê (hesûdiyê), dı bın mercên cıvaki û siyasida piştı wan xomırıye, qilûç bûye, lê tevi dijwariyan pıraniya birewerên me sparde nebûn û guh nedan û nadın kul û êşa, lêdanên bendixana û penaberiyê li welatên dır, ew berdeyam bın bo parastına peyama huneri, bo parastına bayexên mirovayetiye yên rastin, ew berdeyam bın bo dewlemendkirına çanda kurdi û em karın seri xwe bı çalakiyên wan bılind bıkin ne tenê dı literatûra kurdida lê dı a cihanêda ji -lê pêwiste hin bêtır- bêne nasın û wergerandin, yek jı wan pêşrewan hozanê Kurdistanê yê nemır Cigerxwine.

Çawa bû destpêka hozaniya Cigerxwin? Cigerxwin çı da Hawarê û Hawarê çı lê veğerand?

Dı vê bendêda em hewl dıdın bersivên van pırsan bıdın, bê guman kareki sexte (dijware), jiber hêviya me ew bû ku bı bılimetra bıpeyvın û jı zûda pırsên li ba me peyda búbûn me dixwest werama wan jı Cigerxwin xwe bızanın, lê çıbkın?... Devi mırınê çaleke tım vekırıye, çıqas mirov behredar be, hema ber kuni dıranê wê ji tiji nake, bê dilovani kenkena jı nav me dibê.

Dı destpêka sedsaliya 20 da çavên Şêxmûs Hesen vedıbın, jıyaneka nû dibine, dı wê demêda impratûriya Osmani hin miletên netırk dabû ber nırê koloniyaliye û stemiyê, gelên bındest bı coş dixebıtın bo azadiye û rızgariye, yek jı wan gelan Kurd bû.

Piştı hilweşandına impratûriya Osmani sala 1918'a li pêşiya wan gelan asoyêne nû vedıbın, rêkxıraw û komelên kurdi dıkoşının bo serxwebûna Kurdistanê, pır jı ronakbirên kurdan tev jıyana siyasi û çekdari dıbın, pişkdar dıbın dı raperinên Şêx Seid û Agrıda.

Piştı herdû raperin bı hoviti têne vemırandın jı aliyê karbidestên Tırkan, hınek jı çekhilgırtıyan neçar dıbın têne Sûriyê. ciwar dıbın, ewna qeleman bı tıvingan diguhêzın û bı saya rewşenbirê mezın Celadet Bedırxan kevıra davêjın nav gola çanda kurdi a meng û kovara Hawarê derdixinın, yeke jı baştırın bêrmên çıyayi kúlturi dı diroka rojnamevaniya kurdida, yek jı wan kevıravıtiyan hozan Cigerxwin bû.

Cigerxwin bernave, navê wi Şêxmûse, sala 1903'a li gundê Hesarê, nêzikiya Mêrdinê li Kurdistana Tırkiyê tê dınê. Hesen bavê wi bû û dê bı Eysanê dihate bı nav kirin. "Jı 11 xwişk

û birayan tenê sê diminin" (1). Asiya keça mezin bû û li pê wê Xelil û Şêxmûs tên. Rewşa dê û bavê Şêxmûs dijar bû wek hemû bajarên Kurdistanê pariyê nênan amanca serekin bû, her ji ber wê tengasiyê berî destpêka Cenga Cihani Yekem bardikîn tên bajarokê Amûdê, demekê li wir diminin rojgar fersendê lê dibine, di navbera salekêda bav û diya Şêxmûs ji rûyê erdê radike "Wexta ez 9-10 salî bûm dayik û bavê min çûn heqîya xwe" (2). Rewşa Şêxmûs dijarwir dibe bi mirîna dê û bavê, neçar dibe li ba birayê xwe Xelil bimine, lê çavtengiya jinbirê mayîna wi kurt dike, ew berê xwe didê deriyê xwişkê Asiya li cem wê dibe rênçber wek pîraniya zarokên Kurdistanê. Ew bi şivantiyê û gavantiyê razi nabe "Di salên 1918-1920 da di rêya hesinda dixebite" (3). Meraqa xwendinê di dilê qencda lêdixê di 18 saliyêda qonaxeke nû di jiyana Şêxmûsda vedibe, ew dibe feqêh û ji bo wê kamê 10 salan li Kurdistanê digere li ba mela û şêxên navdar. (4) Sala 1928'a vedigere gundê Tilşeyir, li wir icaza melatiyê distîne û dibê pêşnimêj.

Melatiya Şêxmûs pîr dirêj nake ew dabîna xwe bi wê pişeyê nahine, şaşiyê û cubê çedike, dest davêje mîsase (garam) dibe cotkar, di nav wanda dixebite bi rûniştvanana 2 gundan dirust dikin ku bîbîna simbola wekhevîyê, bê stem û zordariyê têda bijin, dûr li çewsandina axa û began, navê wan lêdikin "Çêlek" û "Cehenem" li wir gundi li hev nakin, Şêxmûs ji wir bar dike û tê Amûdê ciwar dibe.

Di sala 1924 da çavên Şêxmûs Hesên liser hin pîrsên netewî vedibin "Liser destê Şewqî Begê Erxanî şiyar bûme û bira kurdperweriyê bîriye, bûme welatparêz... û piştî şerê Şêx Seid efendî, sala 1925'a min dest bi xebatê kir." (5)

Sala 1925'a saleke taybetiyê di jiyana Cigerxwin ya siyasîda, ew wê salê dinasîna wek sala welatparêziya xwe. (6)

Berî raperîna mezin ya Şêx Seidê nemir, Şêxmûs Hesên di warê ramanîda her miroveki olperest bû, haya wi ji hawirdor nebû, ew bi vi terzî rewşa xwe ji mera aşkere dike: "Ji nanê zîkê xwe û xwendina mîzgevtê pêva li tîştêki di nedigeryam, me nîzanibû çawa kurd dixebitin û ji bo çî dixebitin" (7).

Hozan dest davêje qelem, bi kurdi û erebî helbestan dinivîsîne "Sala 1924'a min dest bi helbest nivîsandinê kir." (8) Mîxabîna du hozanên sala 1925'a çapkîrî tenê bi dest meda hene, Cigerxwin hin me xwendevanan agehdar dike ku diwaneka wi destnivîs heye, ew nedaye çapê jiber wan hoyan: "Gelek gotinên biyani têda hebûn û heta awîra min ji hatiye guhartin, min nexwest wê diwanê çap bikim, lê destnivîs li nîk min peyda dibe." (9) Ji wê diwanê helbestvan tenê du helbestan vedibjêre û di diwana sêhemda diwêşîne: "Cihê xwendina min", rûpelên 310 - 312 û "Sebebê çêkirina rîstê min", rûpelên 313 - 314.

Di helbesta "Cihê xwendina min" hozan belgeyêne xironûlogî aşkere dike, bayexa wê taybetiyê, jiber wan salên xwendina Şêxmûsê feqêh nişan dike û demeke kurt ji jiyana wi raperî xwendevanan dike.

Piştî serdorên tesewîfî di destpêka helbestanda, helbestvan geştêyên xwe li pey hev rêz dike:

*Ji gundê Hesarê ku çûme Sinan
Ji wê ez ku çûm der Elibarê mam.
Ji wir ez ku rabûm û çûm Dêrikê
Li wir mame heta gîha salekê.*

(1)— Keyo Cigerxwin. *Jinenigariya Cigerxwin*, kovara Hêvî, hej. 3, Sibat 1985, rûp. 17

(2)— Dan û satan bi mamostayê mezin Cigerxwinra. *Rojname "Roja Welat"*, hej. 12, 15 Çêle-ya Pêşîn, 1978, rûp. 8

(3)— *Bînir*: Keyo Cigerxwin, jêdera bînavkîrî.

(4)— *Bo nasîna cihgerên Cigerxwin seba xwendinê bînir*: Helbesta "Cihê xwendina min", *Kîme Ez*, diwana 3, rûp. 310-312

(5)— Keyo Cigerxwin, jêdera bînavkîrî.

(6)— *Roja Welat*, jêdera bînavkîrî.

(7)— Keyo Cigerxwin, jêdera bînavkîrî.

(8)— *Roja Welat*, jêdera bînavkîrî.

(9)— *Cigerxwin*, *Kîme Ez*, rûp. 314

*Ji wir çûme şaxê liber guhê Cûd
Ji wir hatîme Tîl-Şeîra xwe zûd
Ji wir çûme Pêrcjê, hind Sefîn
Ji wir çûme Ajikê, me sorgul çînin.*

*Ji wir çûme Îran û hatîm Xelan
Kemer mîn li Amûdê idi best....*

Herweha ramanên sofizmê di helbesta "Sebebê çêkirina rîstê mîn" diyare, lewra helbestvan û wek li jor gotibû ew diwan çapnekiriye, lê mixabîn ew berhema neket destên xwendevanan û lêgerokan.

Bî van herdu berheman em qonaxa edebî yekemin di jiyana Şêxmûs Hesenda kuta dikin, ewna ji berî niha bî 60 salî hatîne nivîsin, di vê qonaxêda helbestvan wek mîtesewîf û olperest tê nas kirin.

Bûyerên mezîn di diroka gelanda herdem dimînin û ta ebed bî mirovanra dijîn, lê kargerîya wan li pîşikdaran, helbestvanan û hunermendan hin bêtire; di hereta lawitîda Şêxmûsê şayir dibe hevdemê du raperînan; yek bî hovîtî tê vemîrandin, a din jî vêdîkeve û bî encama xwe wek a yekemin bû. Di navbera herduyanda hîzîrên şayir tene guhartin, ew bî mîrani tevî xebata netewî dibe, xwe dîde ber pîrseke mezîn, pîrsa hîşyarkirina gel bo têkoşînê ta kurd rîzgar bînin û barê mezîn dîde ser qelem û ta roja dawiyê 22.10.1984, wî bî tîştî din naguhêze û wek helbestvanekî nemir xwe jî gelê kurdrî û jî cihanêra îspat dîke.

Bî guhartîna birûbawerîya şayir qonaxa duhemîn di jiyana hunerî û siyasî ya wîda destpêdîke, em karîn wê bî vî şewayî binavînin:

QONAXA HAWARÊ, SALÊN 1932 - 1945 YAN CIGERXWÎN WEK HELBESTVANEKÎ RAPERVAN Û DÎMOQRATEKÎ ŞOREŞGER

Gava Hawar derdîkeve 15'ê Gulanê sala 1932'a bî şabûneke mezîn helbestvan derketîna wê pîroz dîke û li pesna çalakiya xwediyê wê dîde, helbest jêra dîwîsîne û bî coş dîkeve nav nivîskarên wê, em di hejmarî 4 da şîreka wî dibînin "Gotîna Welat" a hatiye nivîsandin di 15'ê hîzîranê sala 1932'a, herweha di hunrawa "Marş kîyanî" da tarîxa 16.11.1942'a dibînin û paşê tarîxan libî helbestên wî nabînin, bê guman ew yeka hînek dijwariyan datîne pêş lêgervanan.

Pêwîste hin bê gotîna ku şayirê me berhemên xwe bî bernavê Cigerxwînê Kurdi çap dikîrin heya 14'a (31 Çêleyê berê 1932'a) û paşê tê naskirin wek Cigerxwîn.

Jî 57 hejmarên Hawarê Cigerxwîn di 28 da beşdar dîke, em berhemên wî di van hejmarên jêrda dibînin: Hejmar û rûpelên kovarê: 4, r.6 - 5, r.7 - 6, r.4 - 9, r.6 - 10, r.3,5,6 - 11, r.8 - 13, r.3,5 - 14, r.2 - 16, r.3,4 - 18, r.5 - 19, r.4,5 - 20, r.12 - 21, r.8 - 22, r.1,3,8 - 23, r.6 - 24, r.7 - 25, r.4 - 27, r.6 - 28, r.7,8 - 29, r.9 - 30, r.6 - 31, r.6 - 39, r.9 -, di hejmarî 39 da (15'ê Sibatê 1942'a) helbesta "Serxwebûna mîriyan" diwêşîne û paşê heşt mîhan û hefde rojan jî kovarê dîrdîkeve, em nîzanî hoy çîye, di wê demêda 10 hejmarên Hawarê derdîkevî bî 120 rûpelan, berî kovarê bête girtin Cigerxwîn dîlezîne di: 51, r. 4 - 52, r. 4,8, 11 - 54, r. 2 - 57, r. 4,6 dîwîsîne.

Pîştî van serdorên neawazdar û hêvî dikînin me serê xwendevanan neyşandibe bî jimartînen jorî, em vegerî ser hî tîştîne gelemper daku karîbî ta radeyekê lîser naveroka berhemên Cigerxwîn bîpeyêvî.

Bêtrî 15 helbestvanên Kurdistânê afirandînen xwe di Hawarêda çap kirîbûn, bî hejmarî helbestan yê Cigerxwîn jî hemûyan bêtire jî bî berhemên kîlasîkan (Cîzîrî û Ehmedê Xanî) yê cîhê xwe ditîne di nav rûpelên kovarêda.

Encama beşdariya Cigerxwîn 37 berhem bûn di Hawarêda, 31 jî wana helbest bûn, çîrokek folklorî, bendek, dîtonek lîser sengandîne şîr, şîrovekirîna çend gotîna, nameşînek û serencîk.

Cigerxwîn destvala nehatîbû nav helbestvaniya kurdi, wî Melayê Cîzîrî û berhemên Ehmedê Xanî baş zanîbûn, jî gencîna folklorî netewî îlham wedîgirt, kaniyeke zîmanî dewlemend bû, haya xwe jî berhemên helbestvanên Kurdistânê yê hevdem jî hebû, bî zîmanên erebî, fa-

rîsi û tîrki ji dîxwend.

Diyare zanin û nasina kelepûra netewî û cihani nebese, eger mirov ne xwediyê dozekê be, ne xwediyê birûbaweriyekê be. Cigerxwin rêyêke dijwar vebjart, rêya xebatê ta Kurd rîzgar bîbin û bêperwa kêferat kîr, lîser wê rêyê tengasi, hejarti, êş û azar, zindan û lêdan ditin û ta roja dawiyê li penaberiyê amanca xwe parast.

Bilimet di destpêkêda zani çî dîxwest, xwe berpîrsiyar dit beramber sîtemkariya lîser gelê kurd dibe, bî hunerê xwe tevi têkoşinê dibe, tîliya xwe ber azadiya welat dîke, ew mijad dibe serekin di wê demêda û ta roja dawiyê. Em vegeerî ser helbestên hatîne weşandin di Hawarêda.

Mijada Welat ne nûye di literatûra kurdîda, pêxîmberê hesat netewî, hozanê mezîn Ehmedê Xani (1650 - 1707) yekemîn pêşrew bû di wê babetêda (10) û di pê wîra û heya rojên îro çûre-çûre berhem tîn nivîsandin, ew mijada di edeb û rojnamevaniya kurdîda serekîne.

Helbestvanên Kurdistanê girîngîyeke mezîn dane û didin gotîna welat, welat bî ditîna Cigerxwin bûka cihanêye.

*Welatê min tuyî bûka cihanê,
Hemi bax û biheşt û mêrg û kani.*

*Kepo elmase, karê Mûş û Wanê.
Du lêvên te kitêba Hacı Qadır
Zimanê te ji benda şêxê Xani*

*Rûyê te agirê Zerdest û Mezdek
Di singa teda kitêba Zenda-vêsta. (11)*

Jî her gelkîra simbulên pîrozi hene, yek jî wana ale, Cigerxwin wê bî van rêzan dînasîne:

*Ala rengî pîrozbî xweş,
Te hildîgîrim dîçîm bî meş.*

*Tu lîser milên xortên ciwan,
Di nav teda yek rijek geş
Ala sê rengî tu,
Bî nav û dengî tu,
Nişana cengî tu,
Ey xortên kurdan. (12)*

Al namîlmîlle, pergâl dijware, dek û fêl bî ser meda tîne gerandin, xêr û bêra me talan dibe, me dîkujî:

*Welatê kurda tev xêr û bêre,
Hemi madene tev zêr û zive,
Lê çîbkîm îro maye jî xelkêra.*

*Em ne erebîn, ne tîrk û romîn,
Xwedan paşane leşker û komîn.*

*Lê hun dîzanî dînya bî dore
Fîtlek li jêre, fîtlek li jore.
Xelkê em kuştîn evêtin çeman. (13)*

(10)— Bînr: Dr. Izedîn Mustefa Resûl. Ehmedî Xanî "şayîrên we mufekêren" fêylesofen we mîtesewêfen, Bexdad 1979

(11)— Hawar, hej. 26, 1935, rûp. 4

(12)— Hawar, hej. 29, 1941, rûp. 9

(13)— Hawar, hej. 13, 1932, rûp. 5

Şayir hêdi-hêdi mijada welat fereh dike, qonaxa jiyana wê raber dike, bihnêkê jê radwestine ku di çî dilitêdaye û li hawirdor êriş têne ser, ewa gaziyê li kur û keçan dike:

*Silavan zû ji min bighine kurda,
Bibêje: Ez keçik bûm ta ku bûm pir,
Nedi min xwe weki vê salê esir,
Serê min bû sîpi pûş û pelaxe,
Lî jêri min çînine xêri axe. (14)*

Talankiriye, rûtbûye, gazi li cangir û lehengan dike ku rewşê biguhêzin, nalin û daxên wê kêm bikin "Agir bî Kurdistanê ket, lewra diket haware dil". Gava pergal wehabe agir bî dili her dilsozêki dikeve û ji bo parastina gotina welat lista navên şehidan dirêj dibe, hemû rewşenbirên Kurdistanê qehremaniya gernasana pêşandan û pêşandîdînan bî şîr, bî pexşan û bî texlit hunerên ciwankariyê, Cigerxwin ji di wê babetêda bê pişk nemaye; helbesta "Şehnama şehidan" di hejmarên 18, 19 da berdewam dibe, ewa pêşkeşi şehidên Kurdistanê kiriye, nemaze yêni giyana xwe dane di raperinamezîna da sala 1925'a, ew yek bî yek navên kele qehremanan tîne: Şêx Seid, Fuad beg, Kemal Fewzi, Yosif Dîya, Heqî beg, Xêri beg, Sulêman Ehmed, Etif beg û h.d...

Ew egera (hoya) serneketinê bî felekê heldipesêre:

*Felek bêbexte, lewra xûz û xwere,
Heta iro bî kurdanra neyare,

Welatê me weki aşê neyara
Serê kurdan dîhêrt bî bara. (15)*

Di şerê serxwebûnêda pêwîste hemû hêzên gel beşdar bibin, Cigerxwin gazi hemû cihan dike ku bî yekdest, bî yekamanc dakevin qada cengê û skala (loma) dike li dewlemendên kurdan:

*Rabin li we iro xebat,
Em ji digel we bo welat,
Çêbîkîna dibistan û civat,
Zarok bixwinin roj û şev. (16)*

Ew yekitiyê dixweze bona rîzgariyê "Dîvê em bîbin yek" (17)

Di vê helbestêda tî programê danine bo wê amancê, lê bî huneri derd û kulên me aşkere dike ta xwendevan têbigihînin rêya yekitiyê çawa pêktê, ger axa û bega û mîlan dev ji rêya rast berdane û mijûli talankirina gelin, yan bajarvanên kurdan dev ji zîmanê mader berdane û bî zîmanên bêgane dipeyivin. yan:

*"Edip û şayirên kurdan
Bî bîskên şê mijûl mabûn."*

Di wê qonaxêda şayirê rapervan xwe bî tenê dibîne, kes li hawirdor nabîne, bî helbestan wê demê aşkere dike ku axa, beg, serok eşîr, şêx û mela ne di hêlê xebatêdane û gel nezane, nexwendiyê, bê rêbere, di bin zordestiya ciwakidaye, nemaze stem û çewsandina axa û bega, Cigerxwin digihne wê dabîne di jiyana riyalida (Waqî) ku derebegên kurdan ji di rêzi dijmin-dane, ewna bî hevra xwina gel dimijin û helbestvanê şoreşger xwe dîde ber şerêki mezîna: "Ji xwera dijminine xurt peyda dikirin, carina cih lê teng dibû, lê seyda bêperwa şûrê xwe di ser serê wanra vediweşand û aşkere digote wan, ez dikim bî vi şûri serê we jêkim" (18)

(14)— Hawar, hej. 4, 1932, rûp. 6

(15)— Hawar, hej. 19, 1933, rûp. 4

(16)— Hawar, hej. 29, 1941, rûp. 6

(17)— Bînir: Hawar, hej. 30, 1941, rûp. 6

(18)— Celadet Bedîrxan, Cigerxwin, Pêşgotina Diwana Yekan, çapxana Bahoz, çapa 1, rûp. 8, 1971.

(Dumahik di hejmarê dahatû da)

MUSELIYANA:

"BİBLOGRAFYA 8500 PIRTÛKÊN
LÎ SER DÎROKÊ, LÎ SER LÎTERATUR,
FOLKLOR, COGRAFYA Û TEVGËRA
AZADIYA GELÊ KURD, JI BO NEŞIRKIRINÊ
AMADE YE"

*ROJA NÛ : Kengê û çîma we xwe li
Kurdzaniyê (Kurdoloji) girt?*

J. MUSELIYANA : Dî sala 1957'an da
mîn lî Unîversîta Jîdanova filologîya Îrani xe-
laskîr. Piştî salekî dî serwerîya Y. ORBELÎ û
Q. KURDO da beşa Kurdi hate vekîrîn. Wê
demê Rudenko dî beşa kurdi da dixebitî. Bî
riya wî mîn koma kurdzanan naskîr. Ruden-
ko pêşniyaz kîr wekî ez bîbîm kurdzan û
mîn jî pêşniyara wî qebûl kîr. Ez ketme nava
koma kurdzanan û em bî hevra xebitîn. Ru-
denko gelekî alîkariya mîn kîr, kurdi fêrî
mîn kîr. Hevalên ku em bî hevra dixebitîn ev
kesana bûn: Sukerman, Yivgenî Vasselîeva, Î.
Simîrnova, Kerîm Eyûbî, Zera Ûsîf (wê çaxê
aspirant bû), Ordixanê Celîl (aspirant bû).

*ROJA NÛ : Dî warê kurdolojiyê da
we edebîyat û zargotîna (folklor) hîl-
bijart?*

J. MUSELIYAN : Erê, mîn ev tiştana hîl-
bijartî, jî ber ku mîn filologî xwendibû û ez
jî bona vî tiştî hatîbûme amadekîrîn.

*ROJA NÛ : Xebata we ya here pêşîn çî
bû?*

J. MUSELIYAN : Lî ser pêşniyaza Qana-
tê Kurdo mîn dest bî amadekîrîna bibliyo-
grafekî kîr. Dî wê bibliyografîyayê da, lî ser di-
rokê, lî ser lîteratur, zargotîna, cografîya û tev-
gêra azadiya gelê Kurd in. Ev pirtûkana bî
zîmanê rûsî, fransî, elmanî, ermenî, gurcî,
azerbecanî, îtalyanî ne.

Berî wê cara yekemîn, dî sala 1933'an da
bibliyografîyek, dî kovara "Rohîlata Şoreş-
ger" da hatîbû neşîrkîrîn. Dî wê bibliyograf-
îyayê da (ku yekemîn bibliyografîya bû) lî ser
700'î navên pirtûkan hebû.

*ROJA NÛ : Du pirtûkên we hatîne çap-
kîrîn: "Zembîlfroş" (1983) û "Stranên Kur-
dî yê Gelêrî" (1985). Wekî dî çî xebatên
we hene û nuha hûn lî ser çî dixebitîn?*

J. MUSELIYAN : Du xebatên tevayî yê
Qanatê Kurdo û mîn ku me bî hevra amade-
kîrîye, nuha jî bo çapîkîrîne amade ne û dî
demeke nêzik da wê bî neşîrkîrîn.

Yek jî van lî ser destnîvisarên Mehmûd
BEYAZÎDÎ ye, ku wergêra (tercûme) "Tari-
xa Kurdîstanê" ya Şerefîxan BITLÎSÎ ye.

BİBLOGRAFYA

(Jî sedsala 16'a heta 1985'an)

Bibliyografîyeke nû mîn amade kîrîye, jî
8500'î zêdetîr navên pirtûkan (jî sedsala 16'
a heta sala 1985'a) têda hene. Pirtûkên lî ser
dîrok, lîteratur, zargotîna, cografîya û tev-
gêra azadiya gelê Kurd in. Ew jî amade ye jî bo
çapîkîrîne.

Xebata ku nuha lî ber dest e, "Ferhenga
Elêd (Eşîretên) Kurdi" ye. Qanatê
Vasselîeva û mîn, me bî hevra dest bî wê xeba-
tê kîr. Piştî mîrîna mamosta Kurdo, mîn û
Vasselîeva karê xwe berdewam kîr û niha em
lî ser wê dixebitîn.

BIREWEREK Û SALA 2000 AN

Sal 1965 bû
Ji rojan rojek bû

Berf û baran bû
Zwîstan bû
Yan germ û havîn bû
Weke pîr bûyerên din
Êdi nayê bira min

Em du ciwan bûn ji ciwanan
Em du xwendekar bûn ji xwendekaran
Em du kurd bûn ji kurdan...

Em evindar bûn
Evindarê welat bûn
Em dilgerm bûn
Dilgermên diwaroj bûn

Me sond dîxarin
Bî wi kar û bari
Me biryar dîstandin
Bî dil û baweri...

" Wê çêbe Kurdistan
Pişti deh salan "

" Ta 75 an
Wê çêbûbe Kurdistan "

Em du ciwan bûn ji ciwanan
Em du hevrê bûn ji karwanan
Rojekê ji rojan
Sala 65 an...

Roj derbasdibin
Mehe dibin sal
Minal mezindibin
Ciwan dibin kal

Têne hişê min
Tên ber çavên min
Rabûn û ketin
Doza gelê min:
" Ya jin ya mirin "

Temaşedikim li sala 75 an
Lî sala 46 an
Lî sala 25 an

Tinim bira xwe sala 65 an
Sonda wan du ciwanan
Bo çêbûna Kurdistan...

Bila têkeve diroka cihan:
" Her salê 365 rojan
Lî sedsalê bistan
Hebûn li Kurdistan
Komên sondxaran
evindaran
bawermendan

Bareş û tari pîr bûn
Şax serbilind bûn
Zinar bî heval bûn
Zend û mil polat bûn
Daristan û dar
Çem û cobar
Weke Newroz û bihar
Bî xudan bûn
Bî xudan bûn"

Ez dipirsim ji ciwanên sala 65 an
Ji karwanên ketin û rabûnan
Ji birewerên milyonan
Ji hûr û giran

Gelo wê çawa be Kurdistan sala 2000 an?
sala 2000 an?!

WÊ DI DILÊ ZEHMETKÊŞÊN
KURD Û TIRK DA HER BIJÎ

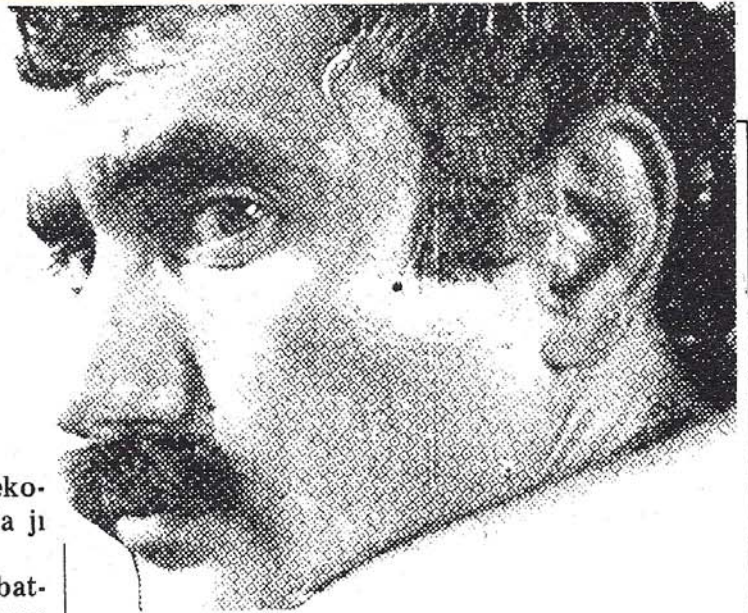
YILMAZ GUNEY

Hızkırıyê dilê gel, şirikê êş û jana gel û tekoşerê nemir Yılmaz Guney dî 13'ê İlonê da jî nav me barkır.

Guney, serfiraziya xwe jî pêwendiyên xebatkar û zehmetkêşan, jî derd û daxwaziyên wan distand. Lî Tirkîyê bî Y. Guney û sinetkariya wi, dî perdên sinemayê da jiyana gel hate aşkerakırın û jî bo sinemayê dewreke nû vebû. Ku, ev sinetkarê mezın dî demek kurt da dî dilê gelê Kurd û Tirk da text dani.

Her wusa jiyana Guney bî xwe jî lî sinet û hunermendiya wi dihat. Ew jiyana gel bî taybeti jî jiyana gelê Kurd jî nêz va naskırîbû û ew bî xwe jî jî jiyaneke weha dihat. Dî xortaniya xwe da ewil dest davêje edebiyatê û dîra derbasi sinemayê dibe. Jî ber ku temaşevanên sinemayê gel bî xwe bû, Guney, filmvaniyê û sinemayê bî taybeti hılbijart da ku jiyana gel, hêviyên wan, tore û adetên gel û zulm û zordariya lî ser gel pêşçavê dinê bike.

Dî filma Hêvi (Umut) da, ferqiyên dî navbera dewlemend û karker û xebatkaran da, nezaniya gel û hêviyên mistik û feqiriyê; dî filma Koçero da, jiyana mehkûmekî Kurd, şerê navbera eşirên Kurd û şert û zurûfên ku dîbin sedemên mehkûmiyê; dî filma Keri (Suru) da jiyana eşirên Kurd yê koçer, urf û adetên dî navbera mirovên malbateki da, lî hember parastina toreyên kevnare serhıldana ramanên pêşverû, jiyana jinên Kurd, kedxwariya bazırganiya monopolên Tirk û ferqiya navbera jiyana bajar û gundan tê aşkerakırın. Van filman û gelek filmên dın xelatên sereke standın. Sinetkariya Y. Guney dî filma Rê (Yol) dî giha merheleyek wusa bılind ku xelata filmvaniyê ya cihani stand. Dî filma Rê da Guney bî stilek nû û filmvaniyek nû tê pêşçav. Dî vi filmê da cara yekem dî perdeyên sinemayê da û dî bin zordestiyeke mezın da, navê Kurdistanê bî mîrxasi tê nişandan. Evya mîrxasiyek wusan mezın bû, ku dî Tirkîyê da gelek sinetkar, niviskar, ronakbir û stranbêj hebûn û niha jî hene, lê ew jî tırşa lî Kurditiya xwe jî xwedi dernediketın. Ya giring ew bû, ku wextê mirov siyasetê hukumetên Tirk raçav bike, wê gavê mirov têdğıhiye ku Guney çî mîrxasi nişan daye. Naveroka vi filmê jî ali xwendevanên me û bî milyon gelên dinê tê zanin. Jî ber vê yekê, hewce nine ku em cardın lî vir viya bîdın xuyakırın.

Yılmaz Guney jî ber van xebatên xwe yê giranbuha, bî tevayî 12 salan dî zindanên Tirkîyê da hate rızandın. Lê, wi tucar bir û baweriya xwe wında nekır û dî zindanên Tirkan da gelek roman, çirok, senaryo û xebatên siyasi pêkani. Dî sala 1981'an da, bî awaki jî Tirkîyê û zindanên wi reviya hat Ewrûpa. Lê wi mîrxasê jêhati nexweşiyêke bê derman jî zindanên Tirkan girtîbû, ku ev nexweşî dî dawiyê da bî serket. Guney tevi vê nexweşina xwe ya giran, berpirsiyariya xwe û vatiniyên xwe jî bo gel jibirnekır, lî diji hukma faşî, zindanên wi, êşkence û tedaya lî ser gel propaganda û aşkerakır. Dî Ewrûpayê da rûşeya hukmê faşî û kıryarên wan bî filma Diwar (Duvar) cardın ani holê. Ku wê demê gelek welatên Ewrûpayê dıgotın "Tirkîye derbasi demoqrasiyê dibe". Dî filma Diwar da rewşa zindanên Tirkîyê û çerxa êşkence bî awaki gelek vekırî hate nişandan. Gelek rexnevan û ronakbirên Ewrûpayê lî hember vi rastiya hanê lî filmê rexne girtın û dıgotın: "Film çarçeva exlaq dırandiye û em ne bawer in ku hovitiyek weha dî Tirkîyê da hebe". Bersiva Guney lî

hember van rexnan gelek vekırî bû. Weha dıgot: "Mın dızanıbû ku wê rêxnevan, mirovên Ewrûpayi lî diji vi rastiye derên. Mın baş dızanıbû ku Ewrûpayi hini filmên weha nebûne. Lê, daxwaziya mın ew bû, jiyana ku mın bî salan lî ber çavê xwe ditiye û şahid bûme, dî perdên sinemayê da bî awaki objektif bîdım aşkerakırın. Mın dıkarıbû hinek filmên ku lî xweşa Ewrûpayiyan dıçe, çêkım. Lê, tıştek weha jî bir û baweriya mın ra û jî rastiya jiyane ra ters bû. Ewrûpayi qebûl bıkın jî, nekın jî, rasti ev e."

Bî kurti, Guney hunermendeki wusa bû, ku tevi ewqas astengi û tedajî, xwe ne tenê bî gelên Tirkîyê, her wusa bî cihanê da qebûlkırın. Roman û çirokên wi bî heşt zımanê navnetewi hate wergerandın.

Lawê Kurd Yılmaz Guney bî têkoşin, sinet û hunermendiya xwe xızineke giranbuha lî dî xwe hişt û wê tim û tim hızkırıyê dilê gelê Kurd, Tirk û temaşevanên sinemayê yê cihanê da be. □

Melayê Ciziri

(1570 - 1640) ⁽¹⁾

Hozanê edebiyata kurdi ya klasîkî Mele Ehmedê Ciziri, yek ji şairên me yê herî mezin e. Helbestên wî iro jî jî aliyê ronakbirên kurd, kesên dindar (mele û feqîyan) va baş tene zanin. Melayê Ciziri, jî Cizira Botan e. Wî li Cizirê di Medresa Hamra (Medresa Sor) ders dîda. Gora (mezel) wî li nêzîkî vê medresê (ku li dora Cizirê dikeve), di qubekî da ye.

Melayê Ciziri, li dû xwe diwanek ⁽²⁾ hiştiye. Diwana Melayê Ciziri, çawa di edebiyata kurdi ya klasîkî da wîsa jî di helbesta rohilatê da nîmûneyeke berbiçav e. Melayê Ciziri yekemin şairê kurd e, ku hemû şeweyên helbesta rohilatê ya klasîkî û weznê arûz di helbesta kurdi da bi kar anîye.

Melayê Ciziri bi xwe sofî bû, lema di helbestên wî da babeta sereke xwedê û dîn e. Lê jîn, evîn, pîrsên civakî û welatperwerî jî, di helbestên Ciziri da temayên girîng in.

Tê gotin wekî Mela Ehmedê Ciziri, helbestên xwe yê evînê li ser xwişk yan jî keça mirê Botan (ku navê wê Selma ye) gotiye. Di helbestên wî da, sinorê di navbera evîna (eşq) Xwedê û evîna jînê da, gelek caran jî xwendevanan ra ne diyar e. Jî bo ku xwendevanên Melê, bîkaribin wî baş fahmbikî, pêwîste li ser felsefe û edebiyata tasawîfî zanîna wan hebe. Wek nîmûne di edebiyata tasawîfî da jîn û şerab, bi mecazî evîna (ilahi) simbolîze dikin, di helbestan da ew jî bo tasvirkirin û şirovekirina Xwedê bi kar tînin. Helbestên Melayê Ciziri yê ku li ser evînê û yê di derbarî pîrsên civakî da hatine gotin, bi kurmancîyeke

zelaltir hatine hûnandin û baştir tînin fahmkirin.

Melayê Ciziri, di gelek helbestên xwe da pîrsên civakî (sosyal) bi hostatî tîne zîman. Li cihekî, li dijî zordestiya mir û derebegan û bindestiya xelkê weha dibêje:

*Lazîme li sultan û miran
Pîrskirin li halê êsiran,
Em kîrîn armancê tiran
Suxteyî dermande ye,
Hêj nîzanim mir di bir in,
Zanît em sih sal êsir in
Çehvênî pursek emir in.
(Diwana M. Ciziri - Hejar - rûp. 602)*

Li ba Melayê Ciziri welatperwerîyeke romantîk heye. Vê yekê mirov di gelek rêzên helbestên wî da dibîne. Ciziri, xwe wek "Şebçîraxê Şebî Kurdistan" pêşan dîde û pesnê helbestên xwe dîde:

*"Ger jî lu'lu'ye mensurî jî nezmê tu dixwazî
Wer şî'rê Melê bin, te bi Şîrazi çî hacet."*

(Yani eger tu helbestên nezmê moriyên belevbûyî (inci) dixwazî were helbestên Melê bîbîne, çî ihtiyaca te bi Şîrazi heye.)

Li gor bawerîya Melayê Ciziri, helbestên wî, jî helbestên şa'îrê farsî yê mezin Şîrazi danaxun. Mirov dikare bêje wekî ev pesnê han ne tenê jî bo helbestên wî bi xwe ne, di vir da Ciziri dixwaze bi zanîstî rûmeta zîman û edeba kurdi bîlind bigre. Jî ber ku di sedsalên navîn

da , helbesta farisi û erebi gelekî pêşda bû û bandoreke mezîn li ser şa'irên gelên din dikir.

Disan li ba Ciziri, xweştirin welat herêma Botan e: Mire Botan weha hejaya pesnan e:

.....
*Ey şehinşahê mûezzem heq nîgehdarê te bi
Sûreyê "Înna Fetehna" dor û madarê te bi
Ney tinê Tebriz û Kurdistan li ber hukmê
te bin
Sed weki Şahê Xurasani di ferwarê te bin.*
.....

Ciziri, dagirgeriya (istila) Cengiz-Xan û Tê-
mûr-Leng rexne dike û li diji êrişên Moxolan
weha dibêje:

.....
*Sef sef turk û moxol dukeş û hindi li kemin
Bî eceb hatine cengê hebeş û rom û fireng,
Mir û kurmanç li holan qederek westane,
Lê di nivê bî sef û tipê ereb hatine ceng.*
.....

(1) Di derbari salên bûyin û mîrîna Melayê Ciziri da gelek fikir û texminên ji hev cuda hene. Hin edebiyatnas û lêgerên Diroka Edebiyata Kurdi, salên bûyin û mîrîna Melayê Ciziri weha nişan didin:

Sedsala XVI-XVII

* D.N Mackenzie : 1570-1640
(Bnr.D.N. Mackenzie, Melâ-ê Ciziri and Faqi Tayran, Şêxê Sen'an, Feqê Teyran, Weşanên Roja Nû ,Stockholm 1986 rûp. 26)

Sedsala XV'a

* Edebiyatnasê kurd Eladdin Secadi:
1407-1481
(Bnr. Eladdin Secadi, Mêjuy Edebi Kurdi Bexda 1952)

Sedsala XII'a

* Wezirê Nadiri: 1101- 1169
(Bnr. Qanatê Kurdo, Tarixa Ed. Kurdi, cild 1, Stockholm 1983, rûp. 92)

(2) Destnîvisarên Diwana Melayê Ciziri heta niha gelek caran hatine çapkirin. Cara pêşîn di sala 1904'an da li Berlinê ji aliyê Fon Hartman va hatiye çapkirin. 1924 Îstenbol, 1958 Qamişlo, 1964 li Hewlêrê bi destê Givi Mukriyani, 1977 li Bexdayê bi deste Sadîq Behaddin, 1982 li Teheranê bi destê Hejar (Bî şerha wê va) hatiye neşîrkirin. Herweha li Kurdistanê Tirkîyê ji gelek caran bi dîzi hatiye çapkirin.

DIL JI MIN BIR

*Şox û şengê zuhre rengê
Dil ji min bir, dil ji min
Awurên heybet-pelengê,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Wê şepalê miskî xalê,
Dê-m-dûrê gerden şemalê,
Cebheta bîskan sema lê,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Zulf û xalan nûn û dalan,
Wan ji min dil bir bî talan,
Goşeyê qewşê hilalan,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Dê-m nedirê bo ebire
Xemrî yû gis û herire,
Sine kir amancê tirê,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Sur-şirinê nazenîne,
Kuştîm û nakit yeqîne,
Wê bî çengala evîne,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Fetl û taban da xuraban,
Ebleq û cuhtê şebaban,
Dame ber pence w kulaban,
Dil ji min bir, dil ji min.*

*Xwoş xeramê, ez xulamê,
Nazîkê şîrin kelamê,
Tûtiya eywan meqamê,
Dil ji min bir, dil ji min.*
.....

A. NÛBAR

ŞERÊ ESPANYAYÊ HUNDIRI

Dı ser şerê Espanya'yê yê hundiri ra 50 sal derbas bû. Dı sala 1936'an da, hêzên faşist dı bın serokatîya Francisko Franko da, êrişî hêzên pêşverû kîrî û şerê hundiri destpêkîr.

Dı destpêka sala 1936'an da kommunist, sosyalist û hin parti û rêxistinên dın bûn yek û "Eniya Gel" sazîrî. Wê salê, dı 16'ê Sebâtê da, hîlbijartîna parlamentoyê çêbû û dı vê hîlbijartîna da "Eniya Gel" bı pîraniya parlamentêran, dı hîlbijartîna da bı ser ket û dı bın serokatîya Manuel Diez da hukumetek çêkîr. Jı bo gelên Bask û Katalonya'yê otonomi hat dayin. Bı sedhezaran kes xwendin û nivisandinê hin bûn. Dı diroka Espanyayê da, yekemin car, derê Zanîngehan (Unîversitan) jı zarokên karker û zehmetkêşan ra vebû. Ev hukumeta nû, ku reforma axê, sazîrîna ordiya gel û gelek guherandinên dın girtîbû bernama xwe, û jı bo wan dîxebîti. Lê gelekî pêşda neçû jı ber ku dı nav "Eniya Gel" bı xwe da gelek asteng û dijwari hebûn, jı ber ku ew jı gelek parti û rêxistinan pêk hatîbû û lı ser hin tîştan lı hev nedîkîrî.

Dı wan salan da lı İtalya û Elmanya faşizm lı ser hukim bû. Van herdu dewletên faşist û Dewletên Yekbûyi Yê Amerika nedîxwestin ku lı Espanyayê, hukumeteke demokratik lı ser hukum bîmine. Van herdu dewletên faşist, jı xwe berêda pêwendiyên xwe bı oligarşiya Espanyayê va xurt kîrîbûn û jı bo sazîrîna hukumeteke faşist lı Espanyayê, bı hevra dîxebîtin.

Hêzên faşist dı roja 18'ê Tirmeh'ê da jı ber hin qelsî û kêmasiyên hukumeta nûh, fîrsend dîtin û bı alikariya Elmanya û İtalyayê dest bı şerê hundiri kîrî. Elmanya û İtalya jı bı balafir û cepxanên gîran û bı 300 hezar leşker va tevi şer bûn.

Gelê Espanya'yê rojên 19 û 20'ê Tirmehê sala 1936'an jı bo parastîna "Komara Espanya",

derketin kuçan û meydanan. Gelê Espanya'yê, lı gelek herêmên welat "Hêzên Berxwedana gel pêk anin. Dı destpêka şer da, Partiya Komunîst, leşkerên welathîz û anti-faşist lı Madridê, Barselonayê zora faşistan bîrî. Gelên Espanya'yê bı zar û zêç, jın û mêr, şerê bê hempa kîr lı dîji faşistan.

Jı ber ku ev şerê dîji faşizmê û jı bo aşîti û demokrasîyê bû; Yekîtiya Sovyet û şervanên welatên dın, bı dîl û can alikariya hêzên pêşverû û demokrat yê Espanyayê kîrî. Ev şerê bı heq, bir û bawerî û pîştgîri ya proleteya û hêzên pêşveçûna cıvaki ya navnetewî xurt kîr.

Jı bo parastîna Komara Espanya û lı dîji têkîliya Elmanya û İtalya faşist, dı vi şerî'da, Yekîtiya Sovyet bı 648 balafir 347 tanq û 3 hezar şervan û hwd. va alikariyeke mezîna da gelê Espanyayê û bı vi awayî nîmûnek jı pîştgîriya navnetewî pêşkêş kîr.

Ne tenê jı Sovyet, usa jı 54 welatên dın, qasî 40 hezar kesên dij faşizmê bı daxwaza xwe tevi şer bûn û lı hember faşizmê bı mîrxasî şerîrî. Bı hezaran kes canê xwe feda kîrî.

Ev şerê hundir lı Espanyayê 32 mehan ajot. Lê quwweta hêzên welatparêz û pêşverûyan lı hember quwweta faşizmê ne yekbû. Roja 29'ê Adarê sala 1939'an temamiya Espanya kete destê faşistan. Dı nava sê salan da faşistan jı milyonek zêdetîr mîrov kuştin. Dı meha Sebâtê da hukumetên Fransa û İngilîz û dı meha Nisanê 1939'an da jı hukumeta Amerika, rejîma faşist dı bın serokatîya Franco da qebûl kîrî.

Hukma faşist nêzîkî 40 salan lı ser hukum ma. Jı bo destpêka şerê cihani ew gihîştin armancên xwe. Pênc meh pîştî hatîna faşizmê lı Espanya, roja 1'ê İlonê sala 1939'an leşkerên Hitler êriş anin ser Polonya û bı vi awayî şerê cihani yê duwemin destpêkîr.

DAXWAZA MIROVATIYÊ

YA SEREKE

AŞITI

Amblema Sala Aşitiyê — 1986

Dı dema iroyin da parastina aşitiyê dı dinê da bûye pırsgrêkek sereke û bûye mêzina pêşverütîyê, demoqratiyê û welathîziyê. Lewra wextê mirov kıyarên imperyalistan raçav dıke, xweş xuyaye ku lı seri DYA (Dewletên Yekbûyi Yê Emrika) û imperyalistên dın lı ser qedera cihanê û gelan qumar dılızın, şerê nukleri kış dıkın û dıxwazın dinê cardın parevekin. Lı hember daxwaziyên aşitiyê yê Yekitiya Sovyet û aşitixwazên dinê xwe kerr dıkın û pêşniyara bê çekkirina dinê guhdari nakın. Lı hember van daxwazi û pêşniyaran bersiva wan tehdit û kışkırına çek û silahan e. Ev rewş jı bo duweroja gelên dinê û welatên sosyalist talûkeyek gelek mezin peyda dıke.

Nıvşa iroyin, barbariya şer û bı taybeti jı, şerêki atomi baş naskiriyê û têdığihije, ku şerêki atomi qelandına mexlûqatên dinê ye. Teqandına bomba atomê lı Hiroşima û Nagazaki û dı demek kurt da kuştına 200 hezar mirovi nehatiye jıbirkirın. Şerê cihanê yê duwemin û barbariya Hitler, ku lı dû xwe 54 milyon mırı, 32 milyon seqet û birindar, birçi, jar û bajarên kambaxkiri nehatiye jıbirkirın.

1'ê İlonê sala 1941, rûpelek reş û bı gemar e dı dirokê da. Wek tê zanin dı vê rojê da Elmanya Nazi, Polonya zeft kır û jı wê rojê vırda çavsoriya faşizmê gelek tışt eşkere kır. Êdi dek û dolavên imperyalistan, faşistan û talankiran, bı perda demoqrasiya sexte nıkare bımeşe û roj bı roj rûyê wan yê derewkar eşkere dibe. Aşitixwazên dinê, tenê bı daxwaza aşitiyê qayil nabın. Ewana xwe bı hêz dıkın, rêxistınan avadıkın; çı reşık, çı sıpi û çı jı zerık gelên dinê dıbin yek deng, dıbin yek dil û lı dıji şerê atomi ala aşitiyê bilind dıkın. Jı bo aşitixwazên dinê 1'ê İlonê rojek bı taybeti

ye. Ev roj bûye sembola dijayetiya şer û parastina aşitiyê.

Lı dıji xwinxwariya imperyalistan û kışkırına şerên nukleri, xebatên rêxistını jı sala 1948'i vırda destpêkiriyê û gıhayê iro. Cara yekem sala 1948'an da, jı 55 welatan 500 nûner dı komcivina ronakbirên dinê da lı hev cıviyan Dı nav van ronakbiran da gelek sinetkar, alım, nıviskar û lêgerinvanên bı nav û deng hebûn. Wek Frederic û İrene Joliot Curie (dı ilmê Fizik'ê da hınek icadên wan hene), wênevanê bı nav û deng Picasso, İlya Ehrenbürg, Aleksandır Faddeyev, Fernand Leger û hwd... Dı vê komcivinê da bıryar hate gırtın, ku dı Nisan'a 1949 da, lı Paris'ê komcivinek aşitiyê ya cihani bê pêkanin. Jı bo haziriya komcivina Parisê bı taybeti Frederic Joliot Curie û Picasso, xebateke bê westan pêkanin. Afişa Picasso ya Kevoka Aşitiyê lı gelek welatan belav bû û bû semboleke aşitixwazan. Careki Picasso tevi hevalên xwe yê nûnerê komcivina aşitiyê dıçın İngilterê, lê lı ber derê gumrukê tén ewıqandın û pêkanina komcivina aşitiyê lı İngiltere jı ali hukumeta İngiliz va tê qedexekırın. Lı ber gumrukê berpırsiyareki gumrukê jı Picasso ra weha dıbeje: "İngiliz heyranê wêneyên te ne, wek wênevaneki jı te gelek hızdıkın; lê wêne tıştek e, komcivina aşitiyê tışkek dın e." Lı ser vê gotinê, bersiva Picasso gelek kurt, lê gelek bı mane ye: "Belki jı bo we pırzor be, disa jı wun dıkarıbın fêmbıkın: Lê herdu jı eyni Picasso ne." Picasso bı vi kıryara xwe, sinetkari û şerê aşitiyê gıhandiye hev, wana bı hev va kelandiye.

Pışti vê bûyerê, çar roj şunda 1'ê İlonê sala 1950 da Komcivina Aşiti yê ya Dınê, bı 1750 nûnerên jı 91 welatan lı Varşova'yê cıviya. Dı vê komcivinê da "lı dıji imperyaliz-

Dumahik rûp. 17

HUNERMEND Û ŞERVANÊ

PABLO PICASSO

Wek tê zanin PICASSO wênevaneki bî nav û deng yê navnetewî ye. Wi ne tenê bî wênevaniya xwe deng daye. Lî gel wênevaniyê damezravanê rêçîkek nû ye, dî wêne da. Ku ev rêçîk yan jî ekol, Kûbizm e. Lî aliyê din jî, ew şervaneki jêhati yê aşitiyê ye.

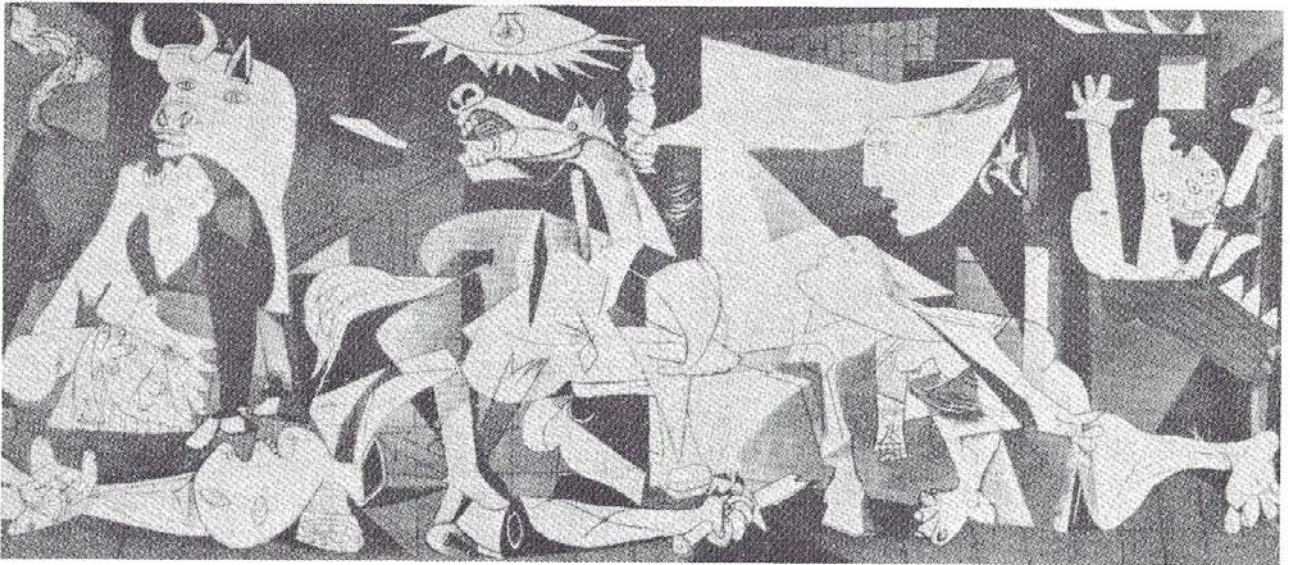
Pablo PICASSO dî sala 1881'an da lî İspanya'yê lî bajarê Malaga'yê hatiye dinê. Malbata wi bî hal û wextê xwe feqîr bûne. Bavê wi mamosteyê sinet bûye. Picasso hê jî zarûtiya xwe bala xwe dide wêne û wênevaniyê. Jî sala 1895'an pêda bî hînek grûbên ku lî reformên nûjen

digeriyan ra pêwendî datîne û vi pêwendîya xwe bî meylên simbolist dajo. Sala 1904'an da lî Parisê bî ci dibe. Dema ku lî Parisê bî ci dibe; rewşa wi ya aborî gelek xirab bûye û xebatên wi dî gelek zehmetiyan da derbas bûye. Dî dawiyê da tevi dosteki xwe yê wênevan lî xaniyek wêran da atêlyeyek vedikî û lî yê derê, piştî gelek zehmetiyan sinetkariya xwe bî dinê dide qebûlkirin. Dî sala 1907'an da tabloya herî bî nav û deng "Keçikên Avignonê" çêdike. Vi tablo ya Picasso bî xwe ra ekolek nû jî tine holê, ku ev ekol cara yekem gelek tê rex-

nekirin, lê piştî demek gelek wênevan dikevin vi rêçîka nû. Ev ekol, wek ku me dî seri da got, Kûbizm bû.

Kûbizm, ne wênevaniyeke ku bî belli qaidan hatiye çarçevêkirin. Reng, ronî, si û girzkirin bandora xwe tune. Wêne tenê bî neqşê tê xuyakirin. Reng gelek kême e. Her tişt bî xetên geometrik û gilover tînen peyda kirin. Mebesta wêne peyda kirina estetîk û xweşikbûnê nîne. Tablo tê parçekirin û armanca gîhandina ritmekî, sistemekiye.

Dî vê nivîsê da armanca me ne nasandina sinetê wêne û ekolan e. Vi karê hanê bî

Pablo Picasso, Guernica

Felaketa şerê hundirî lî Espanyayê, bûye babet û sedemê efrandîna wi wêneyê bî dehşet. Guernica (gernika), bajareki piçûk e lî bakûrê Espanyayê. Herçend ev bajarê piçûk, ne xwediyê ehemiyetêkerî eskerî bû jî, hêzên Franco bî bombebaranên ew wêran kirin û bî erdê va kirin yek.

taybeti karek pısporiyê ye. Lê, ku mirov behsa jiyana û sinetkariya Picasso bike, divê bî kurti be ji, ekola Picasso bê naskirin.

Pablo Picasso pişti "Keçikên Avignonê" bala sinetkaran û temaşevanên tabloyan dîkşine ser xwe. 1917'an da ji bo ku li ser bale ya PARADE bixebite, diçe Roma'yê. 1919'an da li London'ê li ser bale ya Şewqên Sê Koşe dîxebite.

1920 dema wi ya neo-klasik e. 1925'an da tabloyên reqşê çêdike. Û dûra li gelek bajarên Ewropayê di temaşegihan da raxistinê vedike. Bî vi awayi navê Picasso roj bî roj li dinê belav dibe û dibe wênevaneki navnetewî.

Lî gel hunermendiyê, aliyekî Picasso yê din jî, şervaniya wi ya aşitiyê bû. Dî destpêka bîhêzkirin û geşkirina şerê aşitiyê li dîji imperyalîzm û faşîzmê, navê Picasso

dî nav pêşengên aşitiyê da ye. Dî navbera 1940-50 da,

Picasso bî afîşên aşitiyê û bî pratîka xwe xebatek giranbuhayê pêk tîne. Û jî bo pêkanîna Komçivîna Aşitiyê ya Dinê û damezrandina rêxistinên aşitixwazan, xebateke bê westan dajo.

Wek tê zanin, di navbera sala 1940-50 da ewrên reş û tari bî ser dinê va girtibû û Elmanya Nazi mirin dibarand. Dî vê demê da, Picasso jî wek gelek ronakbîrên dinê, di xebata aşitiyê da ciyê xwe digre. Heta mirov dikare bêje, ku Picasso yek jî pêşengên şerê aşitiyê bûye di Ewropayê da. Dî 1948'an da di Komçivîna Ronakbîrên Dinê da; dî 1949'an da di Komçivîna Aşitiyê ya Dinê li Parisê da; 1950 da li Varşovayê, li Stockholmê û 1952'an da cardin di Komçivîna Aşitiyê ya Dinê da Picasso bî çalaki ciyê xwe digre û di komçivîna 1952'an da belavoka Aşitiyê di bin imza wi û Henri Matisse tê belavkirin. Û cardin di sala 1950 da Xelata Aşitiyê ya Dinê digre.

Banga Belavoka Aşitiyê weha bû:

" Geli dostên ku jî bo aşitiyê dîxebitîn,

" Em gelek dûşa ne, ku jî gelek bir û baweriyên cuda mirov li vê derê cûiyane û munaqêşa pirsgrêka aşitiyê dîkin.

" Em jî wek wan li alî nermkirina navnetewî ci digre. Bêçekkîrîn ne bî nişandana quwetan, gerek bî axaftin û munaqêşê bê çarelêkirin.

" Lî gor ditîna me, xebatên parastina aşitiyê, grêdayî hurmeta di navbera sistemên cuda da ye, ku mîletan li gor xwe hîlbijartine.

" Vê xîzîna giranbuhayê, yanî bo parastina aşitiyê, tevgera baş û pêketî, tehdît nîne, munaqêşe ye.

" Dostên giranbuhayê, em jî civîna we ra serfirazî daxwaz dîkin û em di wê baweriyê da ne, ku ramana aşitiyê tenê bî hevkarîya me wê li hember ramana şer bî serkeve."

(Destpêk rûp. 15)

AŞITÎ . . .

mê, faşîzmê û tevdanên şer rawestandî", "dîji şer rawestandî" bû biryarên sereke û roja 1'ê Îlonê wek "Roja Aşiti Ya Dinê" hate qebûlkirin. Dî eynî rojê da, tevgera mezîni jî, li Swêd li bajarê Stockholmê li dar ket. Lî Stockholmê jî bo banga aşitiyê kampanyayek cihani destpêkir û bî vi kampanyê di seranserî dinê da 600 milyon imze hate berhevkirin. Dîsa di vê salê da, yanî sala 1950 da Konseya Aşitiya Dinê belavokek diroki belavkir (ku ev belavok bî navê "Belavoka Aşitiyê Ya Stockholmê" bî nav û deng e) û di belavokê da vi banga jêrin kir:

" Em bê qeyd û şert daxwaziya qedexekirina çekên atomî dîkin, ku ev çekên atomî dibe sedemên qirkirina mirovan.

" Jî bo ajotîna û rêvebirîna vê qedexê, daxwaziya me ew e ku kontroleke navnetewî bê pêkanîn.

" Lî dîji kijan welatî dibe bîla bibe, kijan welat ewil çekên atomî bikarbine wê di nezerê me da bî curmek mirovaniyê bê êlankirin û divê wek curmkarê şer bê mehkûmkirin.

" Em bangî hemû xiretkêşên dinê dîkin ku vê belavokê imze bikin".

Belavok ewil jî alî 100 mirov û berpirsiyarên dewletan yê bi nav û deng va hate imzekirin. Ev tevgera han di piştra bû referandumek navnetewî li dij bomba atomê û li 75 welatan 150 hezar komitên aşitiyê hatin sazîkirin.

Diroka tevgera aşitixwazan, bî vi awayî û bî gelek dijwari giha iro. Êrişkariya hêzên imperyalîst, siyaseta wan ya şerxwazî, roj jî roj çêtir tê fêmkirin. Aşiti jî bo gelên dinê bûye daxwaziyek jîndariyê. Jî ber vê yekê jî tekoşîna aşitiyê roj bî roj geş û fireh dibe. Gelên dinê jî bo parastina jiyana xwe dikevin vi şerê hanê. Ev rewş xewnê imperyalîstan dîrevîne, gavên paş bî wan dide avêtin. Jî bo pêşîya şerê nukleerî bê girtin, pêwîstiya tekoşînek çalak eşkere ye.

Tekoşîna aşitiyê bî şerê çînayeti û şerê dijî kedxwariyê va bî grêkeke hîşk grêdayî ye. Heta li dinê imperyalîst hebîn, heta hemû cûreyên kedxwariyê hebîn, wê talûka şer jî her hebe. Jî ber vê yekê, tekoşîna aşitiyê wê li gel şerê dijî kedxwariyê bimeşe.

100 gotinên pêşiyar

JI HÊLA DERSIMÊ

- 1— Ava mîstan ramûsanên dostan meriv têr nabe.
 2— Av golê da geni dibe.
 3— Aqilê sıvık barê gıran.
 4— Aşê dinan bê av dıgeri.
 5— Avê ra listık nabe.
 6— Bûkê zıman tune, xwesiyê iman tu ne.
 7— Bila avis bi, bila dereng bi.
 8— Bila gur gur be bı pêşta kera mın bıxwe.
 9— Berjêr tûki rihe, berjor tûki simbil e.
 10— Bexê çê lı ber kozê belu ye.
 11— Bona xatirê xweyi meriv kevır navê kuti.
 12— Bı gulekê bıhar nayê.
 13— Bı kerê nıkani, lê palasê dıxini (palık dıkani).
 14— Beru jı darê ketiye dar nenasiye
 15— Bexık teslimê gur kırine.
 16— Çav lı deriyan, xweli lı seriyan.
 17— Çû gergerê hat jı gergerê disa kerê berê.
 18— Çav xısmê xwe nasdike.
 19— Dara hışk pelg nade.
 20— Dest destan dışon, dest vedıgerın rûyan dışon.
 21— Dınya dor bı dor e rojekê jı tê roja gayê bor e.
 22— Dıtın ezım, nedıtım dızım.
 23— Dızan jı dızan dızı herd û azman lê lerzi.
 24— Dest jı dest ra ye.
 25— Dar bê gêle nabe.
 26— Dijminê çê jı bırayê xırab rındtır e.
 27— Dijminê lavan nabın dostê lavan.
 28— Ez dibêjım hurç vaye, tu dibê rêç va ye.
 30— Ecel hat mecalê nade.
 31— Elçi bê zewal e.
 32— Golikê malê jı gayê malê natırsı.
 33— Goştê her tereki nayê xwarın.
 34— Gund bê kúçık nabe.
 35— Goşt rasti yê bê dıdan tê.
 36— Goşt bê hesti nabe.
 37— Gayê xweş bı alifê çırug tışt p^ê rayê.
 38— Xwin bı xwinê nayê şuştın.
 39— Xwin nabe av.
 40— Xwarinê ra xal û xarzi, şer ra ap û bırazi.
 41— Xwina cahılan tım tik tere.
 42— Xwedê çiyê dıbinı berfê lê dıbarini.
 43— Xebera reş zû belav dıbe.
 44— Her berjoreki berjêreki xwe heye.
 45— Herd hışk azman dûr.
 46— Hespê çê ço lı xwe naxini.
 47— Heft bavê çê ille şirê dê.
 48— Henek dıbın degnek.
 49— Her pêyxamber dua lı xwe kırıye.
 50— Her zıman yek insan.
 51— Heft hevling ser palasekê avê da çüne.
 52— Hezar cari bıpive carekê bıbire.
 53— Hêfa bızına kol ya bı koç ra namine.
 54— Jı pıran pır, hındıkan hındık.
 55— Jin bıxwazi mêrê xwe dıke wezir jı rezil ji.
 56— Kevırê havinê bavêje kulinê.
 57— Kera xwe pêt grêde, cıranê xwe dız der
 58— Koç jı guh derbaz dıbe. mexi
 59— Kalê tazi tembûrê dıxwazi.
 60— Ker kere carekê dıkeve çamûrê.
 61— Kúçıkê xırab gur tini.
 62— Ki şoşbane ew poşmane.
 63— Kúçık goştê kúçık naxwe.
 64— Kuzê avê riya avê da tere.
 65— Kuriyê kerê lı ber diya xwe dıbezê.
 66— Kul bê qısır nabe.
 67— Kurmê darê jı darê ye.
 68— Ker heft avjeni dızani tere ber avê hemûyan bir
 69— Ker ku ket jı xwedi bêtır kes bı qısır tıne. dıke.
 70— Qiymeta zêr zêrker dızani.
 71— Qantır bızê axırıya dınê tê.
 72— Qır dımırın çav zêrini dıbın.
 73— Lêv jı dıdanan pêştır e.
 74— Lı pê tengasiyan tım fıreti ye.
 75— Moriyê bı gul lı herdê namine.
 76— Mırın mırın e xır - xır çıye.
 77— Mar bê iar nabe.
 78— Merivên hev merxwerên hev in.
 79— Meriv dostê diya xwe ra bavo dibêji.
 80— Meriv pısta xwe eskiyêtegan girê nade.
 81— Mırışk ku avê dıxwe, lı ser xweli kayt xwedê
 82— Masi golan da gir dıbın. dıke.
 83— Malê ne jı lawê çê ra bıke ne jı yê xıraw ra .
 84— Mange dewar nebi boxe bı dû nakevın.
 85— Ruvı naçe kozê dar bı xwe va gir dıde.
 86— Ruvıyan rê bırine, guran nav derketi ye.
 87— Sir jı pivazê lome dıke.
 88— Sılav lı pariyê hazıra.
 89— Sêva ku lı darê ye herkesek çoy xwe davêyê.
 90— Şıvan dıl bıke wê jı nêri mast derxini.
 91— Tıştê çû mede dû.
 92— Wexta nêçirê tê guyê tajiyê tê.
 93— Wadê bızinê tamam bû tere nanê şıvin dıxwe.
 94— Zavayê malê kerê malê ye.
 95— Zımanê nerm mar jı qulê derdixine.
 96— Zarok gula mala ne.
 97— Zıman bê hesti ye.
 98— Zıkê têr halê zıkê bırçı nızane.
 99— Zêr zani zor zani devê tıvingê mor zani.
 100— Zarok fêkiyê mala ne.

EM GUH BIDIN GOTINÊN BÛKEKE KURD JI HÊLA BAZIDÊ

Xwendevanên hêja,

Ev strana ku min nivisiye li Kurdistanê Tirkîyê di nav gelda dema ku di hate gotin, ew kesên rispi û kal nikaribûn hêsrê xwe bigirtana. Ji ber ku ewan di Serhildana Agiri da ew hoviti û zordestiya dijmin bi çavên xwe ditibûn û ew bûyer di jiyana xwe da derbaskiribûn. Ev stran, bi taybeti li dor berê Agiri pir dihat gotin. Min ji gotinên wê berev kir.

Ez neminim neminim neminim.
Neminim neminim neminim neminim.
Min rebenê pişti egîtê mala bavê xwe
Neminim li dewrana dinyayê rebenim wayê

Dayê rebenê dilê min gulibira xwedê
Pira serê heft riya duwazdeh newala
Ji bextê egîtê mala bavê xwe rebenê ra
Serra dervas dikim cotek karên xezala
Ezê rûnem li komdina Qerebilaxê
Li mefreza Taxlika ber serê têt û têtgirafa
Min rebenê li nava heval û hogiran
Min di hermeteke bûkini ji wêda dihat
Destada dergûşeki lawine kolozeki li ber pêsirê
Ji wêda dihat li çokê xewe dixist digriya

Ax lo bira lo bira lo bira lo bira
Lê lê anê rebenê lo bira lo bira dikir diqêriya
Berbi taşxana Bazida şewiti direviya
Minê xwe berdabû pêşiyê min go xwenga minê
Gelo çibû çî qewimi û çiriya
Got lo lo bira agirê kulê bikeve mala Nidahi bagê
Saet li şêşê şevê ji bal xwe da derxisti
Fermana serê me Kurdan ji Taşxana Bazidê dibijêre
Egita mêrxasa û cindiyan li hewşa lawê Şewêş efendi
Cinyazê egîtên mala bavê min rebena xwedê
Di xwinêda dixemilinin bê min rebenê bi sungiyan

Tu sêyr bike vê sibengê kolozê egitan
Li ser destê min gulibira xwedê mane vala
Herçiyê dûmahî sîrgûndikim Sinop û Zongıldaxê
Bira xwenga te rebenbe welatê dîr nav diwala
Lo miro dilê min bi demane
Lo maqûlo dilê min bi demane
Xwaliqê alemê were rehmê girtiyên zindanane
Rêwiyê li riyane, nexweşê nava ci û nivinane
Leşkerên li bin çekane, kesên li qurbetiyanê
Cimaeta hazir vebike dergehêki xêrane

Ezê lî bîniya Bazida şewiti
 Hewşa lawê Şewêş efendi dîketim
 Mîn dît xwinê lî zenguyê hespane
 Agrê kulê bikeve mala Nidahi begê
 Saet şeşê şevê jî bal xwe da derxistiye
 Fermana serê me Kurdane mîn por kurê
 Jî taşxana Bazidê tu sêyr bike
 Dîbijêre egita mêrxasa û cindiyan
 Lî pey egîtê mala bavê mîn rebenê
 Menfiye û fermane lo lo bira

Ez neminim neminim neminim
 Neminim neminim neminim neminim
 Lî pişti egîtên mala bavê xwe rebenê
 Neminim lî dewrana dinyayê ez rebenim wayê wayê...

Berevkar : SÎPAN

Gundeki Bazidê lî ber çiyayê Agri (Giridax)

Dilbera Rostem di dilqê Wetê da.

Foto: GEVORGYAN

TİYATRO

„MEMÊ
 Û
 EYŞÊ,,

Beyt-serhatiya "Memê û Eyşê", ku nimûneyeke zargotana cîmaeta kurdaye here belavbûyî û hîzkiriye, jî aliyê gelek nivîskar û şayîrêd kurd û ermeni da hatiye veçêkirin, bona wan bûye kaniya efrandariyê. Xelil Mûradovê reh-

meti jî yek jî wan efrandaran bû, ku ev cewhera zargotina cîmaetê veçêkir, ku wê di berevoka wi ya bî navê "Du poem" da ronahi ditiye. Xelil Mûradov, xudanê piyesêd "Elenewêrek" û êd mayin, ku jî aliyê radyokompozitoran lî

ser himê wan yê berê hatine hazîrkirin û weşandin. Nivîskar lî ser bîngêhê vê efrandîna cîmaetêye delal - "Memê û Eyşê" usa jî piyes nivîsiye, ya ku çendeki pêşda, cara pêşîn Tiyatroya Elegezê (Nehiya Araqasê) ya kurdaye cîmaetê lî

Koma Tiyatroya Elegezê

ser dîkê nişan da.

Artistêd tiyatroyê, ku merivêd xwe yêd pêşekêd cuda-cuda dîlqêd (rol), bî hostati qedandin. Listîka wan, xazma listîka Dilbera Rostem (Dî dîlqê Wetê da), Razmîkê Erfût (Dî dîlqê Memê da), Şikoyê Çerkez (Dî dîlqê Eli Axa da), Hınara Takê (Dî dîlqê Eysê da) layiqî qîmetê pêşekzanîya bilînd bû. Wê nenhêri wê yekê ku ew cara pêşîn e. Xwe şaş nekîr, dî listîka wê da profesyonelîzm dîhate kîvşê. Em hîldînd didema kuştîna Memê. Dî vê didemê da xebêrdan kême e, qewîmandînd (bûyer) para zêde digre, bî serî, mimîk û jestan pêşda dîbîn. Ew yek jî Dilberê ra lî hev hat ku rînd nişan bîde.

Şikoyê Çerkez, Razmîkê Erfût artistêd tiyatroyêye serêke û hîzkîri ne. Ew timê jî dîlqê serêke dîqedîndînd. Listîka wana dî vê piyêsê da jî lî tevaxweş hat. Artistêd tiyatroyêye mayînd - Xanoyê Tital

(Dî dîlqê Eylaz Gîlave da), Yûrîkê Ezîz (Dî dîlqê Mexsûd da), Besa Hesen (Dî dîlqê Zozanê da), Toksîna Mecîd (Dî dîlqê Hevsê da) jî zef baş pêşda hatînd.

Pîştî nişandayîna piyêsê, pêşekzan û mêvanêd ku jî paytext û merkeza nehiyê hatîbûn, fîkra xwe gotînd dî derheqa destanînd û kêmasiyêd piyêsê da. Memûrê wezerata RSS Ermenîstanêye cabdar Haykaz Erenozyan, şayîr-dramatûrg Eskerê Boyîk û şayîr Tosînê Reşîd, rejîsorê tiyatroyê ê serêke, xebatkarê RSS

Ermenîstanê yê çandê (kultûrîyê) emekdar Sergey Xanbekyan, ku dî nava axaftîna xwe da, xebata kollektîva tiyatroyê bilînd qîmet kîrînd, usa jî çend pêşdanîndînd kîrînd û kêmasiyêd piyêsê dane kîvşê. Xebata şîkîlkêşê (wênekêş) piyêsê Lyova Tokatliyan jî baş hate qîmetkîrînd.

Kollektîva tiyatroya Elege-

zê ya kurda, ku dî nava salêd heyetîya xwe da weke bîst piyês hazîr kîrîye û nişan daye, repertûara (bernama listîkê) xwe bî vê piyêsê va jî dewlemendîr kîr. Zûtîrekê tiyatroyê wê bî vê piyêsê teze - "Memê û Eysê" - ku ne tenê wê lî ber bînalîyêd nehiyê pêşda belê usa jî wê bîbe mêvanê xebatkarênd nehiyêd komarê yêd mayînd.

PRISKÊ MIHYÎ
(Mîqaledarê Riya Teze)

Ev mîqale, jî rojnama "Riya Teze" hejmarê 9-ê Gulanê 1986-a hatiye wergirtînd. Temamiya mîqalê ne evqas e, lê jî ber kêmasîya ci, em tenê kurtasiya wê didînd.

RN.

Pablo Nerûda

Pablo Nerûda meha Tebax'ê sala 1904'an da hatiye dinê. Navê wi yê esli Ricardo Nef-tali Reyes Basoalto bû. Pişti bûyina Nerûda diya wi, ku mamosteyê dibistana destpê-kê bû, di eyni salê da diçe he-qiya xwe. Bavê wi ji bî karê cotari aboriya xwe dimeşand. Bî kurti, rewşa abori ya mal-bata Nerûda ne baş bû. Jî ber vê yekê ji, jiyana Nerûda di gelek çetnahiyan da buhuri-ye.

Destpêka Niviskari Ya Nerûda

Nerûda cara yekem di nav-bera sala 1917-20 da dest bi nivisandina helbestan dîke. Nivîsên wi ewil bî navê Nefta-li Reyes tên belavkirin. Lê di dawiyê da navê Pablo Nerûda tê xebitandin, ku ev nav, na-vê niviskareki Çekoslovakî bû û hîzkiriyeki Nerûda bû. Pişti sala 1920'i Nerûda lî bajarê Santiagoyê bî ci dibe û bê westan nivisandina helbestan dom dîke. Cara yekem di sala 1923'an da bî navê Crepuscu-lario (Reşayiya Şevê) pirtû-keki çap dîke. Jî bo çapkîrîna vê pirtûkê saeta destê xwe û çend parçe eşyayên xwe dif-roşe. Dûra bî navê El Honde-ro Entusiasta (Darçuqlivanê Pêgirtî), Veinte Poemas de A-mor Yuna Cancion Desespera-da (20 helbestên evîni û straneke bê hêvi) tê çapkîrîn.

Dî sala 1925'an da bî teva-yî xwe dîde edebiyatê û sê pirtûkan "Destpêkîrîna miro-vê bê dawî", "Helqe", "Miro-vê ciwarkîrî û hêviya wi" çap dîke.

Diplomateki Hêja û Jir

Dî sala 1927'an da lî serba-jarê Bûrma'yê lî Rangoon'ê dibe konsolos. Pirtûka helbes-tan yê herî bîjare û yê bî navê "Xaniyê Rûyê Erdê" lî vê de-rê tê weşandin. Sala 1928 lî Colombo'yê, 1930 lî Batavia'yê konsolosi dîke. Dî van sa-lan da lî Cava'yê bî keçikeki Hollanda'yî ra dizewice û piş-ti du salên din vedigere Şili'yê. Sala 1934'an da lî İspan-ya'yê lî bajarê Barcelona'yê, 1935'an da lî Madridê cardin konsolosi dîke. Dî vi navberê da gele' pirtûkên wi tê we-şandin û bî gelek mirovên bî nav û deng ra pêwendiyên wi çêdibe. Wek Federico Garcia Lorca, ozanê bî nav û deng Ruben Dario (jî Nikaragua), Rafael Alberti û hwd.

Şerê İspanya Yê Hundirî u Nerûda

Dî sala 1936'an da lî İspan-ya'yê şerê hundirî destpêdîke û Federico Garcia Lorca tê kuştin. Ev kuştin bandoreke mezîn lî ser Nerûda peyda di-ke û Nerûda cara yekem hel-

besta xwe yê giranbuha yê si-yasi dinivisîne, ku navê vê helbestê "Bo biranina Şerva-nên Mîrî Stran" bû. Dûra lî Paris'ê bî ci dibe û dest bî we-şandina kovara "Hozanên Dî-nê Gelê İspanya'yê Dîparê-ze" dîke. Dî sala 1937'an da lî Parisê bî hozanê İspanyoli Cezar Vallejo ra "Grûba İspanya-Emrika Bo Alikariya İspanya'yê" saz dikin. Dûra ji, lî Madrid'ê beşdari Komcivi-na Niviskara Yê Navnetewî Yê II'an dibe.

Dî sala 1938'an da dizvire Şili'yê. 1940 da cardin dibe Serkonsolosê Meksiko'yê. Lî wê derê bî hunermendên Meksikayî û Emrikayî yê herî bî nav û deng ra dostani dati-ne, ku di pirtûka wi ya bî na-vê "Strana Cihani" da bando-ra çanda Meksika'yê tê xuya-kîrîn. Dî 1941 da Nazi'yek Meksikayî êrişê wi dîke. Sal 1943 ye, strana wi yê bî navê "Strana Stalingrad'ê" lî ser a-

fişên mezin û lı diwarê Meksiko'yê tê belavkırın. Pablo Nerûda bı vi awayi, lı diji faşizmê bı çalaki şer dıke.

1945'an da cardın dızwıre Şili'yê û lı bakûrê Şili'yê lı ser navê bajarên Trapaca û Antofagasta'yê wek senator tê hılbijartın. Evan bajarın, merkezên karkırın bın. Disa dı vê salê da dıbe endamê Partiya Şoreşger Ya Şili'yê û lı diji Serokdewlet Gabriel Gonzales, ku Gonzales bı pıştgırıya şoreşgeran bûbû serokdewlet û dıra ji lı diji wan ciyê xwe girtıbû- şerdıke. Nerûda lı diji G.Gonzales nameyeke dır û dırêj dınvısine û ev name lı nav gel belav dıbe. Ser vê yekê, dewleta Şili'yê, Nerûda wek ixanetkarê welat êlan dıke. Lê Nerûda lı ber Senatoya Şili'yê xwe dıparêze û gotara xwe ya bı navê "Dırıcımınım" dıxwıne. Dad-

geh bıryara girtına wi dıdın. Mala wi jı ali ajanên hukumetê va tê şewıtandın. Lê Nerûda teslim nabe û dı sala 1949'an da bı ser çiyayên And'ê jı Şili'yê dır dıkeve. Pıştı bıryara girtına wi û heta sê-çar salan bı mehkûmı û dı gelek çetınahıyan da derbas dıbe. Sala ku derbasi dervayı welat dıbe, dı eyni salê da lı Paris'ê beşdari "Komcivına Aştıxwazên Dımê" dıbe û dı vê komcivınê da dıbe serokê vê rêxıstınê. Dı sala 1950 da pırtûka "Strana Cihani" tê çapkırın û dı vê salê da tevi Picaso "Xelata Aştı Ya Dınê" dıstıne. Dı sala 1952 da bıryara girtına wi tê rakırın û Nerûda cardın dızwıre welatê xwe. Jı vê salê heta 1970 gelek xebatên hêja dıke û gelek pırtûkên wi tén weşandın.

Sal 1970 Nerûda jı bo Salvador Allende dıkeve kam-

panya hılbijartınê û dı 1971 da dıbe Serêlçiyê Perisê, ku vê demê S. Allende Serokdewlet bû. 21'ê Çırıya Pêşın 1971 da Xelata Nobel'ê ya Edebiyatê dıstıne.

1972'an da jı wezifa xwe yê Êlçitiyê vedıqete û dızwıre welatê xwe. Dı 1973'an da beşdari hılbijartına Parlamenê dıbe û pırtûka xwe ya bı navê "Banga Kuştına Nikson û Pez-nê Şoreşa Şili'yê" dıweşıne. Jı bli vi bangê, bangek dınê jı dıke, ku ev bang jı ronakbırên Ewropayê û Latin Emrika'yê ra tê kırın. Bang jı bo temartına şerê hundrı yê Şili'yê bû. 11-20'ê İlonê sala 1973'an da cunta leşkeri ya faşist bı zorê tê ser hukım û Salvador Allende tê kuştın. Pê ra jı mal û xaniyê Nerûda tê talankırın û şewıtandın û dı 23 İlon 1973 da Nerûda dıçe heqıya xwe.

Jı Pablo Nerûda Du Helbest

"STRANA PAYEBILIND"

Ez dır jı bajarım û hesınkarım.
Lı qeseban, lı gundan tén xwendın
helbestên mın
Lı meydana jı dıbe,
lı xaniyên operayan jı,
Lı kêderê dıbe bıla bıbe.,
Lı Patagonya'yê
jı hirıbrên mêşınan ra jı.
Mın helbest xwend.
Lewra gelım ez,
Yên bı pêçiya nayên hejmartın...
Dı dengê mın da qewetek gur û xurt heyê.
Jı bo bejn avêtnê,
Jı bo kêrhatına çırandına bédengiyê.
Em gelım,
Cardın bıcandıbım jı mırınan.

GELÊ SERFIRAZ

Dı nav vi şeri da ye dilê mın
Wê bı serkeve gelê mın
Hemû gel wê bı serkevın yek bı yek
Van êşan, wek destmalek şilkırı
Jı nava qûman
Jı Rawestgehên şehidan,
Wê bıvizile û her tıştı derxe holê
Lewra rojên serfıraziyê nêz e
Wê demek bédeng be kına dılan
Bo ku destê cezabıran nerıcıfe,
Bo ku roj bën dagırtın,
Gelım kolanan.
Wer xweşık, wer xurt
Bo ku ciyê xwe bıstıne!
Ev e roja mın, ev
Ev e xweş ditına mın
Tune weki dın ala mın!

DILSOZ

DERGÛŞA NEFYÊ

MÛNZÛR ÇEM

Werger(ji tırki) : Xalî LEZGÎN

Teqe-req bî deriyê vagona reş ket û hate girtin. Wê gavê kesên di vagonê da, çavên xwe bêtir vekirin, lê tu tiştê nedidit. Herder şereş tari bû. Gelo niha wê çî bê serê me. Ewana wê çî bî me bî-kîm? Rêwiyên vagonê, lî ser bersiva van pirsan dîramin, jî xwe dîpîrsin. Hema wê gavê hej bî vagonê ket, jî ciyê xwe li viya. Peyra dengê tûdûka tirênê dûr û dirêj hate bihistin. Ev îşareta wê yekê bû ku piştî Dersimê, wan, Eleziz jî lî dû xwe hiştibûn. Ev, destpêka xeribiyê, hesret û veqetandineke nû bû.

Rêwiyên vagona reş bêçare bûn. Hîn jî wana piştî xwe spartibûne textan. Hinek jî wan jî lî ser piyan rawestiyabûn. Gîşt westiyayî bûn, te digot qey v di ciyê xwe da bûne kevîr. Jî ciyê xwe nedilivîyan. Jiyana firariyê bî mehan lî ser çiyayên Dersimê, paşê bendemayîna wana lî istasyona Elezizê ku hefteyê lî ser bêtona sar derbas kiribûn.

Delal, lî ber pencera vagonê ya qasî desteki mezîn rûniştibû. Destên xwe yê mezîn lî ser çokên xwe di hevra derbas kiribû. Xur û şewatek ketibû herdu çavên wê. Jan dîda. Ew çend roj bûn wek çavkaniyêki hêsrîk rijiyabûn jî çavê wê. Hîşê wê hertim lî ser rojên buhurî bû.

Pencere pîr biçûk bû, belkî kevotkek bî zorê bîkarîbûya têra derbaz bîbûya. Heskî pahn çapraz lî ser pencerê xistibûn û ev qula piçûk bûbû çar parçe. Lê disa jî ew jî tunebûnê çêtir bû. Kêm be jî ronahiye xwe têra berdîda hundur. Delalê, êdî dorberê xwe didit û qelebalîxa wan mirovên jixwederbasbûyî jî hev derdixist. Lê eger ku ev pencere jî tunebûya? got di hundurê xwe da. Wê gavê destê wê lî ser erdê vagonê bî tiştêki hîşk û gilover ket. Meraq kîr, ew jî erdê rakîr bîre ber bêfîla xwe û bêhnkîr. Buşkul bûn ew. Ango heywan barkîrîne birne di vagonê da, xwe-xwe ra got. Wê gavê destê milê wê qefalt. Ev destê Fatê bû. Wê serê xwe spartibû diwar û lingên xwe berepêş dirêj kiribû. Destê xwe yê din jî dabû erdê, jî xwe ra kiribû desteg. Melê bêtir bala xwe da ser Fatê. Rewşa wê nebaş bû. Singê wê mîna korîka agir radîbû û rûdînişt. Destê xwe dani ser eniya wê, dîlopên xwidana sar, destê wê şîl kîr.

—Çiyê te heye Fatê?

—Ez nexweş im, got Fatê.

—Rojên te hatin, dibe roja razanê (we-lîdandinê) be?

Wê bî zorekê, bî xwe ra dît û bersiv da:

Wê ne: SIYABEND

—Lı ser min bêhtengi û graniyeke mezin heye. Hundur bê hewa ye. Ez dikim bifetisim. Hinek sancû ji heye, nizamim belki welidandim be?...

Melê, disa berê xwe da pencerê û di ber xwe da bi nermayi got:

—Dua bike ku ne welidandim be. Ne pine û paçek heye ne ji kincek. Di nav evqas mirov da tu dê çawa bikaribi?...

Fatê tu tiştê negot. Herdu destên xwe da ber rûyê xwe û hûr-hûr griya.

Dema tirêndi wê riya bê dawî da bi teqe-req dikişiya û diçû, jan û sancûya Fatê ji her diçû zêde dibû. Êdi usa xuya

bû ku wê biwelidiya. Jinên ku li ber serê wê civiyabûn, ketibûne nav bêheduri û telaşê. Dawiya vê işê han wê çawa bibûya gelo?

Di vê navberê da Fatê disa destê xwe dirêjê Delalê kir. Tiliyên wê yên hişk di destê wê yê qelîşî û zitoli da rûnişt.

—Xwişka Delal! Ev çiyê hate serê min ji bo xatirê Xwedê Di nava evqas insan da weldandim çawa dibe. Hela jin û zaroka deyne aliyeki, lê evqas mêr li teniştê me rûniştine. Li ber çavên wan weldandim dibe? Qedera mine reş û heş!... Evqas kes mîrî li Dersimê. Gulleke malxi-

rab nehat li min neket. Hat li teniştâ min li bavê zarokan ket mirata gullê. Qet nebe iro ev afata han nedihate serê min.

Delalê qet hewce nedit ku hêsrkên çavên xwe zuha bike. Got:

— Ber xwe nekeve. Ev ne qusûr û kêmasiya te ye. Xemxwarin û şermkirin ne hewce ye. Ji xwe me heta iro ewqas rojên tehl û serpehatiyên şermê ditin ku...Tu dê çima li ba mêran şermbiki, welidandine, ma şerm e?

Fatê ji ber sancûyan bêhelak bû. Bersiva hevala xwe neda. Piştî qasekê ku bi xweva hat:

— Delal, bang lê kır.

— Bêje.

— Tu dizani ez ji te hîzdikim. Em heta niha ji hev ra mina du xwişkan bûn. Rewşa min ne başe. Ev derdê han wê min bikuje. Eger ez bimirin, herdu zarokên min wê li ortê bê xwedi bimirin. Kes li wan xwedi dernakeve, ewê bimirin. Eger bavê wan hebûya iro, min xem nedixwar. Ew ji tune. Ev tirêna han wê me kuda bibe, çî wê bê serê me li wir, em nizanin. Ez zarokan emaneti te dikim. Soz bide min ku tu li wan xwedi derkevi. Eger hûn birçi man, bila ew ji bi we ra birçi bimirin. Lê wan bi tenê nehêle?.. Got.

Fatê kelegiri bi çavên tiji û bi dengekî lerizi dipeyivi. Te digot xencerek li serê dilê Delalê ketiye, ewqas dilê wê bi Fatê dişawiti. Destê xwe dani ser sermûla cirana xwe:

— Xwedê neke Fatê. Ev ne cara pêşin e ku tu zarokan tini. Wê derbas be, meraq neke!

— Le eger tiştêk bû, soz bide ku tu daxwaza min li erdê naxi.

— Soz. Ez bi navê ewliyayên Dersimê sond dixwim.. Ez ji zarokên xwe ra çawa bim, ji zarokên te ra ji usa.

Fatê çavên xwe girt.

— Biji, got.

Ew mirovên westiyayi di wagonê da, hineki bi ser xweva hatibûn, hinek can ketibû rûyê wan. Ji ber qêrin û zarina Fatê ji ber sancûyan. Hinek ji wan dîgeriyan û êdi dipeyivin. Carna hin kes ji wan radibûn hilpaski pencerê dibûn û tiştên ku diditin ji yên din ra digotin.

Zarok li qunceki kombûbûn. Herdu zarokên Fatê ji di nav wan da bûn. Ji aliki va şerm dikirin û ji aliki va ji berxwe diketin. Dema zarî ji diya wan dihat, tirsêk diketê dilê wan. Êdi li rûyê hevalên xwe ji nedihêrin. Hinek ji wan bi tinaz dikeniyan, hin kes ji tenê berdiketin, dilê wan bi vê rewşê dişewiti.

Demekê:

— Min ji erdê hilinim, hêz û hedûra min nema.

Jinan usa kirin, gotin belki ya baş ew e. Mêr ji bêdeng li dorê civiyan. Piştî xwe zivirandibûn jinan û serê wan di ber wan da usa bêdeng mabûn. Wê gavê Delalê di nav jinan da nêziki Zeynê bû, ku pirejineke li ser xwe bû. Welidandina wê nêzik bû. Ne pine û paçek heye ne ji kincêk, emê çî bikin?

— Erê lê, divê em tiştêki bikin, Zeynê bersiv da Delalê.

— Başê tu çî difikiri?

— Ka li ser me çî heye Xaltiya Zeynê? Ji xwe herkes ji nihava niv tazi maye li ortê. Tiştên ku li ser me hene ew ji peritine.

— Ma weki din çareke me heye?

— Na, got Delalê.

— Ne tenê ji bo lixwekirinê, lê ji bo ku li ser razê ji disa cîl û pine pêwistin. Tu ji jinan ra ez ji ji mêran ra em bêjin, got û berbî mêran çû.

Delalê dizanibû ku ji herkesi pirtir îş li ser milê wê maye. Dest avite kofiya xwe, xwest şera li dor kofiyê alandi veke, destê wê bi porên wê yen qutkirî ket, mina ku sitlek ava sar di serda rijiya be bedena wê sîk-sar bû. Paşê agirek kete

bedena wê û rîcifandîneki pê girt. Hîşê wê disa çû ser rojên bori.

Dem a ku çawa hatîbûne Elezîzê, eskerên tirkî guliyên wê ji binîva biribûn. Ew ditin û esker hê ji li ber çavên wê bûn. Kela xwe tîji kiribû û çavên wê bi hêsrîkan tîji bûbûn.

Bî wî awayî Delalê qasekî xem û xeyal dane bêri. Lê pîr neajot, hate ser hîşê xwe.

— Niha zarokek wê were dînyayê. Dîvê em wê bîdîm jiyandîm, got û karê xwe domkîr.

Dî dawiyê da disa qêrî û zarînek hat bîhistî. Koma jînan xwe dî ser Fatê da xwarkîrî wê gavê dengê zarokekî li va-

gonê belav bû. Herkes bêhneke fire girt. Mêvanekî nû tevî wan bîbû, ken û kêfxweşî bî xwe ra anîbû. Rûyê herkesî dîkeniya. Jînan çember lî dora Fatê venekîrî. Pîl û pîrtên ku berhevkerîbûn lî bî nê wê raxîstî û dî nav jînan da ya here zane û bî tecrûbe navîka zarokê bîrî.

Zeynê, demekî jî koma jînan veqetîya. Çû lî ber pencerê rawestîya, destên xwe lî ser newqa xwe danî û dî pencerê ra nihêrî û got

— Yek lî me zêde bû. Hejmara me pîrtîr bû niha. Piyê zaroka nefiyê wê bî xêr be, wê bî xwe ra oxirê bine.

Gîşk zivîrîbûn lî wê dînhêrî.

NAMEYÊK JI NURETTÎN ZAZA

Mamostê Delal,

Roja Nû, hejmar 13 (1986) giha destê û min tê de "pîrs û bersivên" me xwendî. Gelek spas.

Bî destûra te, lî ser vê danûstandîne çend gotînan bêjîm:

1- Şaşiyên çapê: ŞERÊ AZADÎ lî ser bûyerên şerê Kurdîstana Iraqê jî sala 1961 heya sala 1964 e.

2- Dîvê neyête bîra xwendevanan ku ez neyartîya Soranîyê dîkîm û Kurmancî bî ser wê de dîgîrîm. Ev tîşt jî min dûre.

3- Daxwaza min ev e ku berê tevîhev kirîna van zaravayan, dîvê ku Kurmancî kurmancîya xwe, Zaza zaza-kîya xwe û Soran jî soranîya xwe xweş bîzanî û lî gora bîngêhên wan, wan bî pêşda bîbîm. Heçî yekbûna wan e, dîvê ku em hêdîka bî vî kari rabîm da ku xwendevanên me yê nûgîhaştî şaş û gêj nebîm.

Êdî xweşî û serfirazîya we

10.9.1986

N. ZAZA

ZAROK

ŞENGILO MENGILO QALIÇENGILO

Wextekê biznek ji keriyê pez tek dibe, diçe çiyê. Binê zinareki dikole. Ciyê xwe çêdike. Bızın hema lı wê derê ji dizê. Sê kara tine. Navê yeki datine Şengilo, navê yeki Mengilo, navê ê dinê Qaliçengilo.

Çaxê karık gıvrık dıbin, maka wana dibêje:

–Kengê mın got:

*Şengilo, Mengilo,
Qaliçengilo,
Ez çûme zozana,
Şir kete guhana,
Werine dana
Deri vekın.*

Hûn paşê werın deri vekın.

Cend roj usa derbaz dıbin.

▪Rojekê gur dengê bızınê seh dıke.

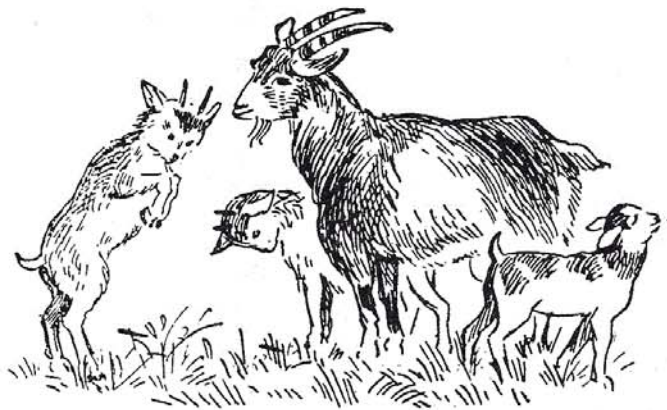
Xwe lê diteline. Sibetirê dema bızın di-
sa diçe zozana, gur beri hatına wê tê lı
ber deri dısekine û dibêje:

*Şengilo, Mengilo
Qaliçengilo
Ez çûme zozana
Şir kete guhana
Werine dana
Deri vekın.*

Şengilo dibêje:
–Mengilo, Qaliçengilo, deri venekın, diya me nine, wextê dana nine.

Qaliçengilo ji dibêje:

–Raste, eva diya me nine, dengê wê qalinde, dengê diya me zırav û şirine.

Lê Mengilo gurra (bı gotına) wana nake, dibêje:

–Diya meye û deri vedıke.

Gur wi çaxê dıkeve hundur, Şengilo, Mengilo û Qaliçengilo daduqurtine, lêdixe diçe.

Bızın vedıgere, tê dınhêre ne Şengilo, ne Mengilo û ne ji Qaliçengiloye. Ge-

leki dîke mîkemîk, geleki gazi wana dîke, lê kesek caba wê nade... Ew êdî lî wêderê nasekîne, radîbe dîçe cem teyr, dîbêje:

–Teyro, gelo te hersê karîkê mîn neditîne?

Teyr dîbêje:

–Mîn neditîne.

Bîzîn radîbe dîçe cem leglegê, dîbê:

–Gelo te hersê karîkê mîn neditîne?

Legleg dîbê:

Mîn neditîne.

Bîzîn radîbe dîçe cem hîrçê, dîbê:

–Gîdî, ez bextê teme, gelo te hersê karîkê mîn neditîne?

Hîrç dîbê:

–Mîn neditîne.

Bîzîn hew dînhêre gur lî rastê dîreve, dîbê: "Hebe, tunebe, evî gurî karê mîn xwarîne..." Dîçe pêşîya gur, dîbê:

–Guro reva tera kîvşê, wekî te karê mîn xwarîne, were şerê mîn bî tera şere. Dîbê: Te Şengîlo, Mengîlo, Qalîçengîlo xwarîye. Tu dîranê xwe tûjke, ezê jî sturîyê xwe tûj bîkîm.

Gur disa dîbê: "Eva baş bû, nuha ezê wê jî bîxum", û radîbe dîçe cem hedad, wekî dîranê xwe tûj bîke. Lê hedad dewsa tûjkîrînê, dîranê wî ko dîke.

Bîzîn jî dîçe cem hedad. Hedad sturîyê wê rînd tûj dîke, û bîzîn lêdîxe tê meyda, wekî bî gur ra şer bîke.

Gur û bîzîn geleki şer dîkîn. Berî êvarê bîzîna kuvi sturîyê xwe yê tûj lî zîkê gur dîxe, dîqelîşîne, Şengîlo, Mengîlo û Qalîçengîlo jî zîkê wî derdîxe.

Bîzîn bî karê xwe şadîbe û karê wê jî teze fam dîkîn ku derî lî herkesî nayê vekîrîn.

Ev çiroka jorin a anonîm. Ji pirtûka mamoste Heciyê Cîndî "3- Zîmanê Kurdî pirtûka dersê" hatiye wergirtin.

TÊDERXISTINOK

Lî avê dîxîm, naşkê
Lî kevîr dîxîm, dîşkê.
(Hek)

Çar çarîx
Bîst û çar bendçarîx
(Nal û bîzmare hespê)

Ser nîkul e
Dîdê xweş agîre.
(Tetîka tîngê)

Tîşteki mîn heye,
Hesp dîçe, zîn naçe.
(Av û av)

Qesreke sîpî
Bê derî.
(Hek)

Radîbe dîgrî
Rûdîmê dîgrî.
(Zincîr)

ELFABE

Ji bo xwendevanên ku dixwazin elfabeyên ku kur-di pê tê nwisandin fêrbîn, em di vê hejmarê da elfaba Latini-Kurdi û Kirili-Kurdi didin. Di hejmareke din da ji emê ya Erebi-Kurdi bidin. Bi herdu elfabeyan ji me nimûne da ku xwendevan bikaribin herdu elfabeyan rûbari hev bikin.

RN

LATINI-KURDI KIRILI-KURDI

Latini-Kurdi	Kirili-Kurdi	Latini-Kurdi	Kirili-Kurdi
Aa	Аа А а	Nn	Нн Н н
Bb	Бб Б б	Oo	Оо О о
Cc	Щщ Ш ш	Pp	Пп П п
Çç	Чч Ч ч	Qq	Qq Q q
Dd	Дд Д д	Rr	Рр Р р
Ee	Ээ Э э	Ss	Сс С с
Êê	Ее Е е	Şş	Шш Ш ш
Ff	Фф Ф ф	Tt	Тт Т т
Gg	Гг Г г	Uu	Öö Ö ö
Hh	hh h h	Ûû	Уу У у
Iı	Ьь Ь ь	Vv	Вв В в
İi	Ии И и	Ww	Ww W w
Jj	Жж Ж ж	Xx	Xx X x
Kk	Кк К к	Yy	Йй Й й
Л	Лл Л л	Zz	Зз З з
Mm	Мм М м		

БЭЛГВЭШИН

Be wa gotê bêlge dara;
Bêlgêd delal, geli belga,
Paiz wê hat û wê diçe,
Hûn çîma ha pejmûrdene?
Xwekî rengê başqe-başqe:
Him rengê zer, qiçîk û kesk,
Û ji dara xweya bilînd
Werî tev mîn, xwera bîbîm.
Ezê bîbîm sîvîk, hêsa,
Bê rê-dîrba, çiyê we nenas,
Ku nebêjin ji vîr wada,
Derheqa sur û sermada.
Belgêd mêşe ku bîhistîn,
Bî svesiv û bî kilam,
Tevî bê bûn, lêdan û çûn.

BELGWEŞİN

Bê wa gote belgê dara;
Belgêd delal, geli belga,
Paiz wê hat û wê diçe,
Hûn çîma ha pejmûrdene?
Xwekî rengê başqe-başqe:
Him rengê zer, qiçîk û kesk,
Û ji dara xweya bilînd
Werî tev mîn, xwera bîbîm.
Ezê bîbîm sîvîk, hêsa,
Bê rê-dîrba, çiyê we nenas,
Ku nebêjin ji vîr wada,
Derheqa sur û sermada.
Belgêd mêşe ku bîhistîn,
Bî svesiv û bî kilam,
Tevî bê bûn, lêdan û çûn.

KURDISTAN SPOR BÛ ŞAMPIYON

Kurdistan Spor dı sala 1982'an da bı pêşengiya çend welatparêzan hate damezrandin. Armanca damezrandina Kurdistan Sporê nasandina welatê xwe û propaganda wê bû. Lı ser singê K.Sporê ala Kurdistanê û kincên wan ji jı rengê netewi (sıpi, sor, kesk) pêk hatiye. K. Spor dı sala 1983'an da lı Stokholmê kete liga û dı koma amator ya 8'an da ciyê xwe girt. Jı wê salê şûnda navê Kurdistan Spor hate bihistin. Serfiraziya ku dı vê ligê da hate nişandan, dı nava demeke kurt da navê K.Sporê dı rojnamên Swêd da wek taximek netewi hate nasandin. Dı eyni salê da K.Spor dı koma xwe da bû şampiyon û derbasi koma 7'an bû. Lê mıxabın ji ber

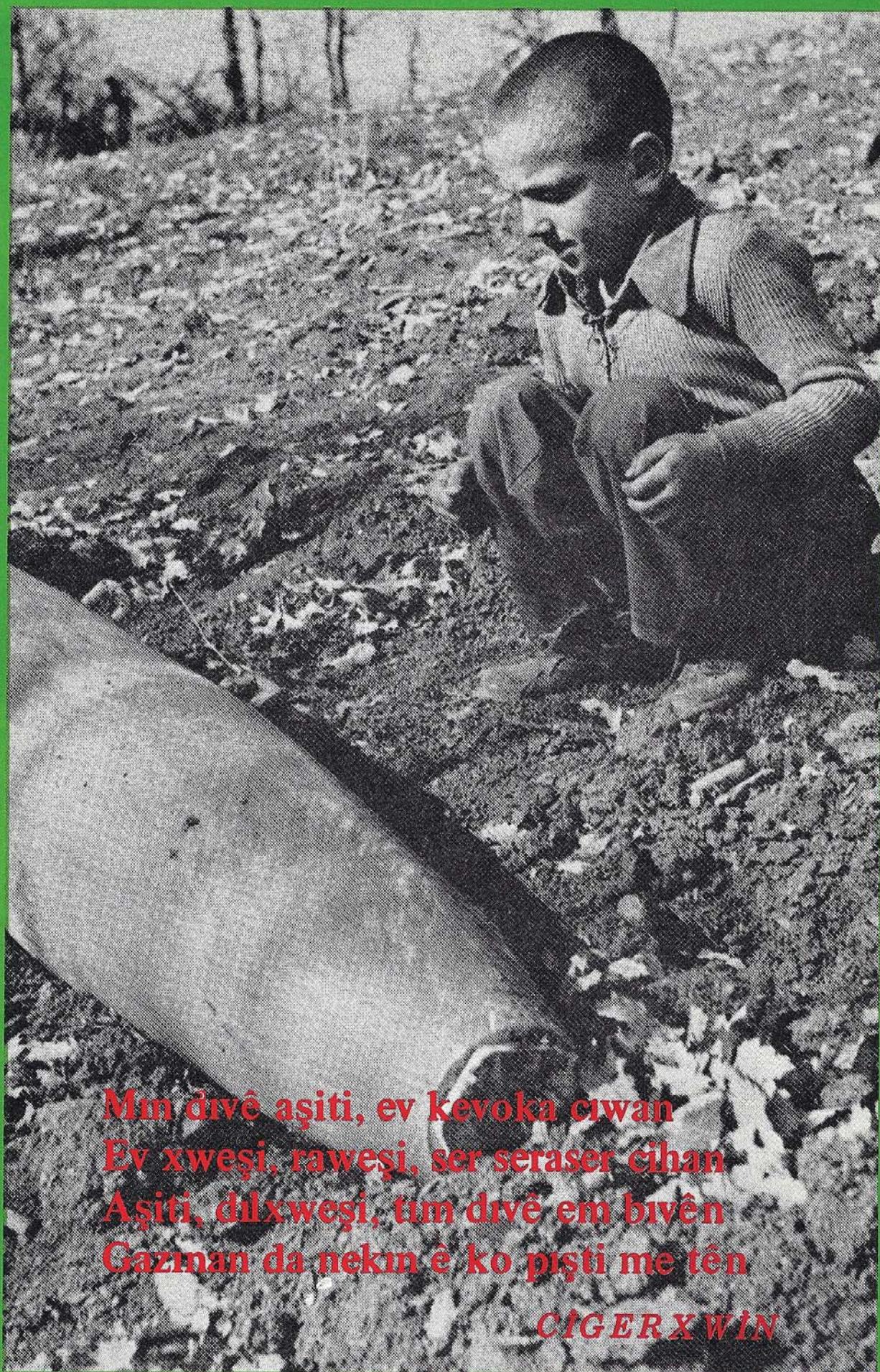
sergêjayiyên dı navbera listıkvanan da, ev serfiraziya hanê dı koma 7'an da dom nekir.

Pışti ketına koma 8'an, antrenor, berpirsiyar û listıkvânên Kurdistan Sporê hêvi û morala xwe windanekirin û bı xebateke kollektiv cardın giraniya xwe nişandan. İsal (1986) jı 16 maç'an 14 biserketin, 1 wekhev û 1 ji windakirin bû. Dı dawiyê da bı 29 poanan dı koma xwe da bûn yekemin (şampiyon) û derbasi koma 7'an bûn. Lı gor serastkirinên koman jı nû va, bı ihtimaleki mezin ku Kurdistan Spor sala dahatû da dı koma 6'an da bilize.

Em hêvidarın ku serfiraziya Kurdistan Sporê tım û tım bajo û her sal bıghê armanca xwe.

MAÇ'ÊN KURDISTAN SPORÊ

1— Rinkeby İnternational — Kurdistan S	: 0—6	9— Spanga Suryoyo — Kurdistan Sp.	: 0—2
2— Kurdistan Sp. — FK Guarani	: 6—1	10— Anajenesis — Kurdistan Sp.	: 1—5
3— Ayacucko — Kurdistan Sp.	: 2—3	11— Persian Boys — Kurdistan Sp.	: 1—3
4— Bantaba Fk — Kurdistan Sp.	: 0—2	12— Kurdistan Sp. — Bantaba	: 2—0
5— Kurdistan Sp. — Pioneros	: 2—3	13— Pioneros — Kurdistan Sp.	: 1—3
6— Kurdistan Sp. — Persian Boys	: 1—1	14— Kurdistan Sp. — Ayacucko	: 4—0
7— Kurdistan Sp. — Anajenesis	: 3—1	15— Fk Guarani — Kurdistan Sp.	: 0—5
8— Kurdistan Sp. — Spanga Suryoyo	: 2—0	16— Kurdistan Sp. — Rinkeby İnternat.	: 12—1

**Mm divê aşiti, ev kevoka cıwan
Ev xweşi, raweşi, ser seraser cihan
Aşiti, dilxweşi, tum divê em bivên
Gazman da nekm ê ko pişti me tên**

CIGERXWÎN